

मी स्वतः श्री साईसच्चरित्र ग्रंथ व त्यातील लीला ह्या प्रत्यक्ष जीवनात कसे वागावे ह्यासाठी मार्गदर्शक समजतो. या अनुषंगाने शुभशकून व अपशकून या बाबतीतील श्रींच्या लीला चाळू लागलो.

शुभशकूनाविषयी श्रींनी एक गोष्ट वारंवार सांगितली आहे, ती म्हणजे वाढलेले ताट डावलू नये. कोणत्याही शुभकार्याच्या किंवा महत्वाच्या कामाच्या वेळी जर जेवण किंवा खाण्याचा पदार्थ कोणी प्रेमाने व निरपेक्ष भावनेने दिला, तर तो शुभसूचक होय. वाचकांना श्रींच्या गुरुने ३२ व्या अध्यायात त्यांना खाऊन जाण्याविषयी दोन वेळा सांगितल्याचा उल्लेख आहे. खाल्ल्यानंतरच श्रींना पुढचा मार्ग सापडला, असा स्पष्ट उल्लेख आहे. हे झाले शुभशकूनांविषयी. आता अपशकूनांचा काही उल्लेख आहे कांते पाहू —

श्रींच्या निर्वाणाच्या आधी त्यांच्या एका भक्ताकडून चुकून त्यांच्या गुरुने दिलेली वीट फुटली. या गोष्टीचा दुश्मिन्ह म्हणून उल्लेख केलेला श्री साईसच्चरित्रात आहे. पण तो अपशकून म्हणून उल्लेखलेला नाही. हे लक्षात घेतले पाहिजे.

१५ व्या अध्यायात पाल चुकचुकण्यामुळे ही अशुभ घटनेची सूचना तर नाही ना अशी शंका विचारणाच्या भक्तगला, “तिची बहिण तिला भेटायला येत आहे, त्यामुळे तिला आनंदाचे भरते आले आहे.” असं सांगून श्रींनी पाल चुकचुकणं म्हणजे अशुभ घटनेची सूचना या समजाला घडका दिलेला आहे. कारण दोघा बहिणींची भेट ही शुभ घटना आहे.

साधारणतः अमावास्येच्या दिवशी बाहेरगावी जात नाहीत. पण याही समजाला श्रींनी सौ. निमोणकरांना गावी आजारी असलेल्या मुलाला बघण्यासाठी परवानगी देऊन हादरा दिला आहे.

ज्योतिषाने श्रीमान बापूसाहेब बुटींना, “संध्याकाळी बाहेर जाऊ नका, अतिशय वाईट केळ आहे.” अशी सूचना दिली असताना श्रींनी त्यांना “निश्चित रहा” असे सांगितले व कोणतीही दुर्घटना त्या दिवशी घडली नाही.

तेव्हा मला स्वतःला व इतर श्रीभक्तांनाही असं निश्चित वाटत असेल की, बहुतेक शकून व अपशकून हे गैरसमजावर आधारलेले आहेत.

संपूर्ण श्रीसाईसच्चरित्रात श्रींनी भक्तांची परमेश्वरावर दृढ श्रद्धा बसावी व ती त्या त्या भक्तांना स्वानुभवाने प्रत्यक्ष पटवून मगच बसावी अशा प्रकारे लीला घडवल्या आहेत. त्यामुळे त्यांनी कोठेही अंधश्रद्धेवर भक्तांनी विश्वास ठेवू नये म्हणून मुद्दाम अंधश्रद्धेला आधारभूत ठरणाच्या अपशकूनांना मान्यता दिली नाही. उलट दुर्घटना घडणार असेल तर त्याची पूर्वसूचना देऊन भक्तांना वेळीच सावध केले व काही प्रसंगी प्रत्यक्ष त्यांना सहाय्य केले आहे. संकटापासून वाचवणे हे तर श्रींचे खास वैशिष्ट्य आहे.

या सर्व गोष्टींचे एकच सार असे निघते की, श्रींच्या भक्तांनी अपशकून व अंधश्रद्धाच्यावर विश्वास न ठेवता श्रींच्या सर्वगामी सहाय्यावर व त्यांच्याच सामर्थ्यावर विश्वास ठेवून आपली कर्तव्ये पार पाडावीत व अशा प्रकारे श्रींच्या सामर्थ्याचा स्वतः अनुभव घ्यावा. माझा स्वतःचा व अनेक अंकित भक्तांचा वैयक्तिक अनुभव असा आहे की, श्रींनी ज्यांची पूर्ण कसोटी घेऊन स्विकारले आहे त्यांना हे अपशकून बाधत नाहीत.

साईमाऊली

अंतकरणीचे दुःख जेव्हां दाटून येतं
तेव्हां मुखी असते साईनाम ॥ ६ ॥

जगण्यातही राम नाही, होते जाणीव ही
तेव्हां सतत असते पाठीशी साई माऊली ॥ १ ॥

कशात ही गम्य वाटत नाही
तेव्हां दर्शन देते साई माऊली ॥ २ ॥

सगळे होतात बघे संकटकाळी
तेव्हां अभय देत असते साईआई ॥ ३ ॥

जेव्हां आनंदाला पारावर उरत नाही
तेव्हां मनाचा तोल सावंतते साई ॥ ४ ॥

खरंच डोळ्यातील अश्रूना धीर धरवत नाही
तेव्हां श्रद्धा आणि सबूरी असते लाखमोलाची ॥ ५ ॥

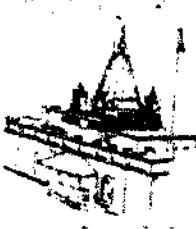
— सौ. रेखा भा. माहीमकर
अमरज्योती को.हॉ. सोसायटी,
बिल्डिंग नं. २२, फ्लॅट नं. १६, २ रा मजला,
चार बंगला, जे.पी. रोड, अंधेरी (पश्चिम),
मुंबई-४०० ०५८.

“साई”

साईच्या चरणी माथा होता लीन
साईगाथा म्हणण्यास सर्व पंथ होत तल्लीन
सर्व धर्मियांचा एकच नारा
साईनाथ सर्वाहून आम्हा प्यारा
संकट समयी कुणी देत नाही थारा
त्या त्या क्षणी साई दाखवी सुखाचा निवारा
जे जे करी सदा साईची भक्ती
त्यास देई सर्व सुकार्यास शक्ती
हृदयात साठवाकी साईची मूर्ती
साईलीलेच्या आठवणी सर्वत्र राहो कितीं

— कु. सिंधु रंगराव थोरात
बि.नं. ४८/२३१२ गांधीनगर,
गुलमोहर को.आ०. सोसायटी,
बांद्रा (पूर्व), मुंबई-५१.

भक्तीविना भाग्योदय नाही

— श्री. बाळकृष्ण अ. देसाई

सी/३, हरमेस पार्क,

३०, बंडगार्डन रोड, पुणे-४११००१.

अकलकोटला राहणारे दोघे मित्र, एक सपटणेकर अनु दुसरा शेवडे. दोघेही हुशार. त्यांचा वकिलीचा अभ्यास चालू होता. सपटणेकर पुस्तकातील किडा. जेव्हा पाहावं तेव्हा त्याच्या हातात पुस्तक दिसायचंच! अभ्यास किती करायचा याला त्याच्या गावी सीमाच नव्हती. या उलट शेवडे. तो अभ्यास करायचा पण सारा भार देवावर. शिर्डीच्या साईबाबांवर. त्यामुळं त्या दोघांत बरीच वादावादी चालायची.

सपटणेकर म्हणायचा, 'अरे शेवडे! तुला परिक्षेला बसायचंय की, तुझ्या देवाची प्रतिमास वारी करायचीय! जेव्हा पाहावं तेव्हा तुझ्या आपल्या शिर्डीच्या गोष्टी, कोण आहे रे तो फकीर? काय आहे त्याच्यात देवपण?'

त्यावर शेवडे उत्तर घ्यायचा, 'मित्रा, असा वैतागून एका सज्जन महातपस्वी देवतातुल्य बाबांना का असा उद्घटणे बोलतोस? तुला ते फकीर दिसताहेत पण अंतरीच्या खुणा काही वेगव्याच आहेत त्याच्या. अरे, अभ्यास चालूच आहे. पण प्रयत्न केल्यावर आपण कितीही मनोराज्ये केली, तरी यश देणारा वेगव्याच असतो, नि तोच देव! म्हणून त्याचं स्मरण वारंवार हवंच!'

शेतकरी शेतात कितीतरी राबतो; पण तो शेवटी देवाकडे दृष्टि लावीत असतो. मी जरी तुझ्या दृष्टीने इकडे तिकडे भटकत असलो, तरी अभ्यासाकडे कधीच दुर्लक्ष करीत नसतो. जळाखाली घागर ठेवल्यानंतर ती भरून जाऊ लागली, की तिथून तिला दूर करावीच लागते. अभ्यासातून डोकं बाहेर काढून ते प्रयत्नांना यश देणाऱ्या देवाकडे लावलं तर, त्यात चुकलं कुठं?

दुसरं. कोणत्याही सत्पुरुषाला त्याची काहीही माहिती नसताना दोष देणं अत्यंत वाईटच! लोक त्याच्या उपदेशाप्रमाणं वागतात, ते सारे वेडे असं म्हणून कसं चालेल? ज्यांना जसा अनुभव येतो, तसे ते त्या सत्पुरुषाच्या भजनी लागतात. एकाद्या महात्म्याचा पोषाख किंवा त्याची राहणी यांवर अंदाज बांधणं अत्यंत मूर्खपणाचं ठरतं. ज्ञानेश्वर, तुकाराम, रामदास, नामदेव, एकनाथ, सावतामाळी, चोखामेळा अनु जनाबाई ही सारी संतपंडकी लोकांत देखण्या रुबाबात वावरत नव्हती. पण ते सारे देव होते, देवाचे लाडके होते. त्याच्या तोंडातून बाहेर पडणाऱ्या शब्दांनी लोकांचं कल्याण होत असे, म्हणून ते देव. देवानं आपलं देवपण अशा आपल्या लाडक्या भक्तांना अर्पण केलं होतं, इतकंच नव्हे तर त्यांची तो एकाद्या सेवकाप्रमाणं सेवा चाकरी करीत असे, याची उदाहरणं शोधायला कुठं दूर जायला नको!

एकच उदाहरण देतो. संत नामदेवांची घरातील कामं करणारी दासी जनाबाई, ही आपला धनी विठोबाची भक्ति करतो, म्हणून आपणही आपल्या फावल्या वेळात त्याची

भक्ति करावी असं तिच्या मनानं घेतलं, नि त्याप्रमाणं ती उठल्या बसत्या देवाचं नाव आळबू लागली. हब्डू हळू नामदेवाप्रमाणं अभेगाही रचून गाऊ लागली.

एकदा नामदेवाच्या आईनं रात्री झोपण्यापूर्वी दळण काढून ठेऊन जनाबाईला म्हटलं, 'कोंबडा आरवण्यापूर्वी मोठ्या पहाटे उटून हे चांगलं दक्खून ठेव!' धनिणीच्या आज्ञेप्रमाणं जनाबाईनं रात्री साडेतीनच्या सुमाराला उटून जातं मांडलं नि दक्खू लागली. साडेचार झाले तरी दळण निमे होतेच. विसावा न घेता तिचं काम चालू होतं. अंगावरचे कपडे घामाच्या धारांनी भिजून चिंब झाले होते. थकवाही आला, नि त्या गुंगीत डोळे मिटले. ही संधी साधून भगवान श्रीकृष्ण तेथे आले. तिच्या हातातील जात्याचा खुंटा अलगद आपल्या हातात घेऊन सारं दळण दक्खू टाकलं. अन् निघून जाण्यापूर्वी आपल्या गव्यातील हार तिच्या गव्यात घालून तिथून गुपचूप पसार झाले.

काही वेळानं जनाबाईला जाग आली. पहाते तो सारं दळण दक्खलेलं होतं. ती समजली, ही सारी विठ्ठलाची कृपा! अन् गव्यात देवाचा हार घरातील मंडळींनी हार पाहून विचारलं, 'रात्री देवळात जाऊन देवाच्या गव्यातील हार चोरून आणलास की काय?' पण तिला काहीच सांगता येईना. अन् तिला तरी काय माहित, हे कसं घडलं ते सारी मंडळी समजली, ही सारी श्री पांडुरंगाची कृपा! असा असतो देव भक्तांची दुःखं, श्रम दूर करणारा.

सपटणेकराचं घर छान चाललं होतं. त्याची वकिली उत्तम चालून पैसाही बराच झाला होता. एका चौदा, पंधरा वर्षाच्या मुलीशी त्याचा विवाह होऊन दोन अडीच वर्षात त्याच्या घरात एक सुंदर बाळसेदार बाळही रांगू लागलं होतं. त्याच्या घराला धन्यता लाभली होती. त्याभरात त्यानं आजूबाजूची तीर्थक्षेत्रं आळंदी, देहू, पंढरपूर, नाशिक, गाणगापूर इत्यादि पाहिली. तेव्हा मित्र शेवडे म्हणाला, 'सपटणेकर, एकदा तू शिरडीला जाऊन साईबाबांचं दर्शन घेऊन ये! तुझं खरोखर त्यांच्या आशीर्वादानं आहे त्यापेक्षाही फारच उत्तम होईल!' 'कोण साईबाबा! तो मुसलमान फकीर डोक्याला कापडं गुंडाळणार? छट! आपण ही मोठाली देवस्थानं केली, आणखी इथं तिथं नको!' सपटणेकरने नकार दिला. 'अरे, पण ऐकशील माझं! आणखीन् एखादं देवस्थान केलांस, तर काही बिघडणार आहे का? 'अधिकस्य अधिकं फलम्।' शेवडे म्हणाला. शेवटी सपटणेकराच्या बायकोने जेव्हा हट्ट घरला, तेव्हा तो, त्याचा भाऊ नि पली यांनी शिरडीला जाण्याचं ठरवून ती मंडळी श्रीसाईबाबांच्या दर्शनाला आली.

बाबा लोडाला टेकून मशिदीत बसले होते. सपटणेकराने नारळ, फुले घेऊन बाबांसमोर ठेवली नि त्यांच्या पायावर डोकं ठेवणार तोच, 'चल हट, दूर हो! नि आलास तसा चालता हो! कुणी सुचवलं तुला माझ्याकडे यायला? माझ्या डोऱ्यासमोर उभा राहू नकोस! जा, जा म्हणतो ना!' बाबा गरजले.

सपटणेकर निराश होऊन अळकलकोटला परताला. त्यानंतर हळूहळू त्याची वकिली चालेनाशी झाली. पूर्वीचं वैभव गेलं. लोक त्याला विचारीनासे झाले. घरांत दुडदुडणारं सुंदर बाळ घटसर्पानं आजारी पडून मृत्यु पावलं. पलीची प्रकृतीही खालावली. ती रोड

झाली. रोज काही ना काही दुखणं तिच्या पाठीशी लागलं. अशा परिस्थितीत त्यांची परीक्षा पहाण्याच्या हेतूनं श्रीसाईनाथ अक्कलकोटला आले, नि एका निबाच्या झाडाखाली पारावर बसून राहिले.

पहाटे बायकोच्या स्वप्रात बाबा दिसू लागले. ती चालली होती विहिरीवर पाणी आणण्यासाठी. विहिरीच्या अलीकडे थोड्या अंतरावर असलेल्या निबाच्या झाडाच्या पारावर बसलेला एक जटाधारी फकीर तिला दिसला. ती त्याच्या जवळ जाऊन म्हणाली, “फकीरबाबा, इथं एकटं बसून काय करता?”

त्यानं उत्तर दिलं, “काय सांगू मुली तुला! माझी कंबर दुखतेय, ढोपरं आखडलीत, अधून मधून पोटातही दुखलंय अन् दमही लागतोय! अशी आहे माझी स्थिति! म्हणून विश्रांती घेण्यासाठी इथं बसलोय! तू आता विहिरीवर चाललीस, पण सांभावून! एकादक्षेळी पाण्याचं भांड वर ओढताना झोक जाईल तुझा! घाई नको सावकाश होऊ दे!”

सकाळ झाली. उजाडलं. पलीनं सपटणेकराला पहाटे स्वप्रात पाहिलेल्या सर्व प्रसंगाचं यथार्थ वर्णन करून म्हटलं, “अहो, त्या फकिरानं स्वतःविषयी जे काही सांगितलं ते सर्व माझं होतं. तो चांगला खडखडीत होता. मला होणारं दुःख त्यानं कसं हो जाणलं? मला वाटते ते साईबाबाच असावेत. कारण पोषाख आणि बोलणं अगदी बाबांसारखंच होतं. चला, पाहू त्या निबाच्या झाडाखाली ते आहेत का!”

पण दृष्टांत देणारा देव तिथं थोडाच बसून राहणार! सपटणेकरानं बायकोच्या स्वप्रात दिसलेले अन् तिला होणाऱ्या व्याधीची हुबेहूब माहिती सांगणारे दुसरे कुणी नसून साईबाबाच असावेत हे जेव्हा शेवडे यास सांगितले, तेव्हा शेवडे म्हणाला, “सपटणेकर, बाबा तुझ्या पाठीशी आहेत! तेच तुला सुखाचे दिवस दाखवतील. ते तुला टाकून बोलले, ‘ऊठ, चालता हो! तोंड दाखवू नकोस!’ वगैरे सारं तुझी परीक्षा पहाण्यासाठी होतं. म्हणून पुन्हा जा, त्यांची क्षमा माग, नि पायावर लोळण घेऊन तिथेच राहा!” त्यानंतर एका गुरुवारी सपटणेकर बायको नि बंधूसह शिरडीला जाण्यास निघाला. ध्यास एकच. काही झालं तरी बाबांचे पाय न सोडता तिथंच चिकटून राहायचे.

सपटणेकर कुटुंब शिरडीला आलं. नारळ, फुलं, फळं बाबांच्या पायावर वाहून दोन्ही हातांनी पाय घट पकडून डोकं ठेवलं ते त्याने दूर केलंच नाही.

शेवटी बाबा म्हणाले, “आता तुझे डोके चांगले उघडले, हे बरं झालं. आता इथून हलू नकोस! मी सांगेन तेव्हाच जा!”

‘बाबा!’ सपटणेकर म्हणाला, “तुम्ही कोण हे आता मला चांगलं समजलं. तुम्ही फकीर नसून साक्षात् त्रिकालज्ञानी परमेश्वर आहात याची खात्री पटली. माझ्या पलीच्या स्वप्रात येऊन तिच्या व्याधि सांगितल्यात, आता तुम्हीच त्या दूर करणार! माझं वैभव, माझा बाळ नि माझा लौकिक आता पुन्हा तुम्हीच मिळवून देणार! हे पाय हेच माझं सर्वस्व!” सपटणेकर गहिवरला, त्याच्या डोक्यातून अश्रुंच्या धारा वाहू लागल्या. त्यानंतर बाबांनी त्यांना जायला सांगितलं. निघण्यापूर्वी सपटणेकराच्या पलीला हाक मारली. ‘मुली, इकडे ये! माझ्याजवळ बस!’ असं म्हणून तिच्या पाठीवरून मायेचा हात फिरवला. ते काय चमत्कार! ती चांगली ठणठणीत झाली. तिची मरगळलेली अवस्था एका क्षणात नष्ट झाली.

साईबाबा कोण होते?

— श्री. बाळकृष्ण देसाई
सी-३, हरमेस पार्क,
बंडगार्डन रोड,
पुणे-४११,००१

माझ्या काही मित्रांनी मला प्रश्न केला, ‘साईबाबा कोण होते?’ मी त्यावर चटकन उत्तर दिलं, ‘ते जागृत दैवत होतं, परब्रह्म होतं!’ ‘छट! लांब झागा घातलेला, लुंगी नेसलेला, डोकीला फडकं गुंडाळलेला नि हातात भिक्षापात्र घेतलेला तो एक फकीर होता. आमचे नाही का साधू गोसावी? कपाळभर गंध नि अबीर गुलाल फासून, हातात लोट्य-भिक्षापात्र घेऊन दारोदार भिक्षा मागत फिरत. तोंडात नाव देवाचं; पण कृति मात्र दुसऱ्याला लुबाडण्याची. त्यातलेच हे तुझे साईबाबा!’ एकांन आपलं मत प्रदर्शित केलं.

मी म्हटलं, ‘चुकतोयस तू! दोघांत जमीन अस्मानाचं अंतर आहे. साईबाबा अनंतकोटी ब्रह्मांडनायक प्रत्यक्ष त्रिकाल ज्ञानी देवच!’ ‘ह्या तुझ्या विधानाला आधार काय?’ दुसऱ्याचा प्रश्न

‘त्यांनी अनेक चमत्कार केले. प्रथम त्यांनी जाति निर्मूलन केलं. सर्व मानवजात एकाच परमेश्वराची लेकर आहेत, आपण सरे बंधू-भाऊ आहोत, अशी शिकवण त्यांनी समाजाला दिली. जे लोक त्यांच्याकडे येत, त्यांना ते स्वहस्ते स्वयंपाक करून एका पंगतीत बसवून वाढीत. यावेळी आपल्या शेजारी कोण बसलंय याकडे कुणाचेच लक्ष जात नसे. मग तो भिकारी, भंगी, खिश्चन, पारशी, मुसलमान, हिंदू किंवा हरिजन स्त्री-पुरुष असो. गरीब -श्रीमंतीचा विचार न करता सर्वांनाच ते सारखी वागणूक देत. अन् ती प्रथा बाबांच्या पश्चात आजही रात्रिंदिवस चालू असून हजारोंच्या पंगती रोज शिरडीला जेऊन उठत आहेत. तिथं धनाढ्य आणि भिक्षेकरी हा भेद नाही’ मी उत्तरलो.

‘बरं! तू त्यांना संबोधिलेस ते कसं काय?’ तिसऱ्याचा प्रश्न.

‘याची अनेक उदाहरण तुमच्या पुढं ठेवता येतील’ असे सांगून मी त्यांना पुढील प्राहिती दिली.

(१) पारशी लोक आपल्या अग्यारीत (देवळात) अहोरात्र अग्नि पेटत ठेवतात. अग्नि ही त्यांची प्रमुख देवता. ती काय करत नाही? आपण सारी माणसं अग्निदेवतेवरच अवलंबून असतो. तिच्या उबेशिवाय आपण जगूच शकणार नाही. साईबाबा आपल्या धुनीत लाकडं जाळीत. ही लाकडं पुरविण्याचं काम त्यांचा भक्त आप्या भिल्ल करीत असे. लाकडं विकून उदरनिर्वाह चालविणं हा त्याचा धंदा. दोन मोळ्या विकल्या की बोबांना एक आणून द्याघची असा त्याचा नित्यक्रम होता. यात कधी खंड पडला नाही. ह्या लाकडांची राख ही अत्यंत पवित्र औषधी उदी. ह्या उदीनेच लोकांचे मनोरथं पूर्ण शालीत, आजार पळलेत. बाबा रोजच धुनीजवळ बसत असत. असेच एकदा ते धुनीजवळ बसले असता, एकाएकी उठून ते धुनीतील आग विझवल्यासारखे करू नागले. सभोवती जमलेल्या भक्तमंडळींना बाबांच्या ह्या वागण्याचे आश्वर्य वाटले. त्यांनी

विचारलं, 'बाबा, हे काय करताहात तुम्ही?' 'आग विझवतोय ताजुधीनच्या दग्धाची!' बाबांनी उत्तर दिलं. त्याचे दग्धाला एकाएकी आग लागली, सारी माणसं भेदरून गेली, काय करावं हे कुणालाच सुचेना. कारण जवळपास पाण्याचा ठावठिकाणा नव्हता. पण आश्चर्य हे की, जशी आग लागली, तशी ती विझलीही असे नमूद केले होते.

(२) जळणारी मुलगी वाचविली

एके दिवशी धूनी धगधगत असता, त्या आगीत हात घालून बाबांनी काही ढवळल्या सारखं केलं. भक्तांन्या आश्चर्य वाटलं. तेव्हा बाबा म्हणाले, 'तो आपला नेहमीचा लोहार. त्याच्या बायकेन भड्डी पेटवली. कमरेवर लहान मुलगी होती, ती चळवळ करीत असता धपकन् भड्डीत पडली. लोहार घाबरला. त्याने बाबांचा धावा केला आणि चिमुटभर उदी आगीत टाकून मुलीला हात धरून बाहेर काढला, अमदी कसलीच दुखापत न होता. ही आहे बाबांची कृपा. मात्र बाबांचा हात चांगलाच पोळला. तो आठ-दहा दिवसांनी डॉक्टरकडे न जाता तूप चोळून बरा झाला. असे होते बाबा त्रिकालजानी नित्रिकालस्पर्शी.

(३) खालिती दंडवत शिरडीच्या बाबा साई! निरंतर नाय मुखी राही विनंती ही पायी ॥

दासगणू हे पूर्वाश्रमीचे श्री. गणेश दत्तात्रेय सहस्रबुद्धे. पोलिस खात्यात जमादार. पण ते बाबांच्या नज्जरेला पडताच त्यांनी त्यांचं कविल, प्रामाणिक वाणी लोकोदर्शक लाबिली. खात्यात नोकरीला असताना ते गावेगावी कथाकिरीनं करीत. त्यामुळं त्यांचं नोकरीकडे दुर्लक्ष होई. त्यावेळी पोलिस खात्यात वार्डन साहेब मुख्य अंमलदार होते. ते मोठे कडक नि रागीट स्वभावाचे होते. एकदा दासगणूच्या स्वाधीन केलेला एक भिल्ल दरोडेखोर त्यांची नजर चुकवून प्रकळून गेला. इतर पोलिसांचेही दुर्लक्ष झाले. ही बातमी वार्डन साहेबांना कळताच, ते दासगणूवर फारच संतापून त्यांना ताबडतोब पकडून माझसासमोर उधे करा असा त्यांनी हुकूम सेडला.

सबइन्स्पेक्टर पोलिस घेऊन दासगणूना पकडून आणण्यासाठी रघाना झाले. त्यावेळी दासगणूनी बाबांची किंति ऐकली होती. ते शिरडीस गेले नि बाबांच्या पायावर डोकं ठेवून एकंदर घडलेलं सारं काही सांगितलं. बाबा म्हणाले, 'अरे गणू, नोकरी सोडून दे, अस तुला मी चार-पाच वेळा सांगितलं. पण तू ऐकलं नाहीस! अरे, आपण काय साहेबांचे बूट पुसायला जन्माला आलो?' त्यावेळी दासगणू सबइन्स्पेक्टरच्या परिक्षेला बसून प्रथम क्रमांकाने उत्तीर्ण झाले होते. अन् जागा रिकामी होताच ते स्वतंत्र ऑफिसर होणार होते. त्यामुळे नोकरीचा लाभ सुटेना नि आता तर अब्रूवरच घाला पडला. दासगणूनी भिल्ल कुठे आहे ते शोधून काढले. बाबांनीच त्या भिल्लाला त्या ठिकाणी जाण्याची बुद्धी दिली. भिल्ल दृष्टीस पडला. नि विशेष म्हणजे तोच आपणहून दासगणूच्या स्वाधीन झाला. साहेबांपुढं भिल्लाला आणून उधं करताच साहेब दासगणूवर खूष होऊ. दासगणूची त्यांनी सबइन्स्पेक्टरच्या जागी नेमणूकही करून टाकली. पण ही सारी बाबांची किमया जाणून गणेशापांत अखेरपर्यंत बाबांचे लाडके दासगणू जाहले.

(४) जवळची गंगा सोडून दूर जा कशाला?

दासगणूना अलाहाबादेस पर्वणी काळात गंगाच्यानास जायचं होतं. तसं त्यांनी बाबांना

संगितलं. बाबा म्हणाले, 'अरे गणू, बाहेरून गंगोदकानं अंग ओलं केलं, म्हणून माणूस कसा शुद्ध होतो? मन शुद्ध तर शरीर शुद्ध. माणसानं आपली वागणूक पवित्र ठेवली पाहिजे. पण तुझा हेकाच आहे तर जा बा बापडा!'

अखेर दासगणू जायला तयार झाले. पोषाख वर्गेरे करून बाबांचा निरोप घेण्यासाठी त्यांच्या पायाचे दोन्ही अंगठे हातात धरून डोकं नमविणार तो काय! अंगठ्यातून सळ सळ गंगामाई वाहू लागली. तेच पाणी अंगावर शिंपडून दासगणू म्हणाले, 'बाबा, मी नाही जात गंगास्नानाला! माझी गंगा इथंच आहे, हे न समजून मी हट्ट धरला होता.'

(५) नानासाहेबांची कन्या मैनाताई बाबांच्या उदीनं नि आरतीनं मोकळी झाली.

रामगीर बुवा गोसावी श्रीबाबांचा भक्त. तो खानदेशात आपल्या गावी जायला निघाला. जाण्यापूर्वी बाबांचा निरोप घेण्यास आला. तेव्हा बाबा त्याला म्हणाले, 'अरे बापूगीर, तू निघालास! आता वाटेत उतरून माझं एक काम कर. जामनेरला नानासाहेब चांदोरकराकडे जा!' बाबांनी शामाला (माधवराव देशंपाडे) म्हटलं, 'शामा, ती आपल्या आडकराने केलेली आरती कुठं आहे? ती एका कागदावर लिहून याच्याकडं दे. ती आरती नि उदीची पुडी घेऊन तो नानाकडे जाईल.'

बापूगीर म्हणाला, 'मी जातो. पण उताराला पैसे नाहीत. अवघे दोन रूपये आहेत. तिकिटाला एक रूपया चौदा आणे, अन्.....'

बाबा म्हणाले, 'तू फक्त जातो एवढं म्हणालास! आता बाकी सर्व सोय होईल!'

नानासाहेबांची मुलगी मैनाताई प्रसूतीच्या वेळी अडली होती. डॉक्टर आले. खूप उपाय झाले, शेवटी हरले. मग नानांनी बाबांचा धावा केला. बाबांना आत्मज्ञानानं हे कळलं, नि त्यांनी बापूगीरबरोबर वरील तजवीज केली.

रामगीर जामनेरला उतरला. तो तिथं शिस्डीचा बापूगीर कोण आहे असं मोठमोठ्यानं ओरडत एक टांगेवाला शोधत आला. बापूगीर टांग्यात बसला. टांगा नानासाहेबांच्या कंपाऊऱ्डमध्ये आला. टांगेवाला म्हणाला, 'सत्र झाली. आपण इथं फराळ करू या!'

बापूगीर म्हणाला, 'मी मुसलमान नाही. जातीचा हिंदू आहे.' तेव्हा टांगेवाला म्हणाला, 'हा डबा माझा नव्हे, मामलेदार साहेबांनी दिला आहे.'

बापूगीर नानासाहेबांच्या बंगल्यात गेला, नि म्हणाला, 'आपण पाठविलेला फराळही केला. फर भूक लागली होती. आपण टांगा पाठविलात म्हणून स्टेशनवरून इतका लौकर आलो.'

नानासाहेबांनी सारं ऐकून घेऊन मनात म्हटलं, 'टांगा, टांगेवाला, फराळाचा डबा ही सारी बाबांची किमया. रामगीर जवळचा आरतीचा कागद आणि उदी घेऊन ती मैनाताईला लावली, आरती म्हटली अन थोड्याच वेळात तिची व्यवस्थित सुटकाही झाली. हे सारं बाबांच्या त्रिकालज्ञानानं झटपट घडून आलं.

(६) वर चढू नकोस, खाली उतर!

बाबांचा प्रिय भक्त माधवसव देशंपाडे-शामा — त्याच्या बोटाला सर्पनं दंश केला. शामाने बोट घट्ट धरून बाबांकडे चावडीत धाव घेतली. बाबा धुनीजवळ बसले होते. त्यांनी त्याला दुरून पाहिले, नि ओरडून म्हणाले, 'शाम्या, वर चढू नको! खाली उतर!

घरी जा नि स्वस्थ पडून रहा!' शामाला वाईट वाटलं. तो मनात म्हणाला, 'मी बाबांकडे येत होतो, ते काही तरी इलाज करून माझं विष उतरतील. पण ते वागले वेगळंच!'

शामा घरी गेला नि स्वस्थ पडून राहिला. काही वेळांन बोटातील विषाची 'फुण् फूण' थांबली. दुखणं पळालं, नि बाबांच्या 'खाली उतर' बोलण्यातील मर्म कळलं.

शामा नंतर जेव्हा बाबांकडे गेला, तेव्हा बाबा म्हणाले, 'अरे शामा, तुला मी नाही म्हणालो, खाली उतर म्हणून ! मी त्या विषाला बोललो! तू बरा झालास ना? छान!'

(७). पंचमहाभूतांवर विजय

एके वर्षी पावसाच्याच्या आरंभी आकाश घनदाट ढगांनी व्यापून गेलं. सोसाठ्याचे वारे सुटले. लोकांच्या घरावरची छपर उडाली. मेघगर्जना इतकी भीषण होती की, कानठले तर बसलेच, पण क्षणोक्षणी धरणीकंपाने जमिनीला हादरे बसत होते. यामुळं सारे शिरडीवासीय स्त्री-पुरुष मुलांना काखोटीला मारून द्वारकामाईत गर्दी करून आक्रंदू लागले. मुलांचा आक्रोश, स्त्रियांचा हंबरडा नि पुरुषांचा ओरडा यांनी बाबांचं अंतःकरण द्रवलं. त्यांनी हातात सोटा घेतला, नि जमिनीवर जोरजोराने आपटण्यास सुरुवात केली, आणि तोंडान, 'थांब , पुरे कर हा धिंगाणा! चल, निघून जा!' असं दरडावणीनं बडबडत होते. नि काय आश्वर्य! हळुहळू वाच्याचा वेग कमी झाला. मेघगर्जना थांबली. वीजांचा चमचमाट बंद झाला. नि आकाशात गोळा झालेले मेघ इतस्ततः विखुरले.

सर्वांनी बाबांना साष्टांग नमस्कार केला, नि सच्चिदानंद सद्गुरु साईबाबांच्या जयजयकारात सारा आसंमत निनादून गेला.

(८) पाणी पेटू लागलं — निसर्गावर विजय

श्री साईबाबा चांदपाटलाच्या मुलाच्या लग्नाच्या वन्हाडाबरोबर आले, ते शिरडीत एका मशिदीत उतरले. तरुण गोरापान मुलगा. अंगयष्टी मजबूत. मशिदीच्या बाजूला मोकळी जागा होती. ती झाडून, सारवून स्वच्छ केली. त्या जागेत ते विश्रांती घेत बसत असत. त्या जागेला त्यांनी 'द्वारकामाई' नाव दिलं. आत मशिदीत मुसलमान नमाज पडत, तर बाहेर द्वारकामाईत हिंदूचं भजन चाले. पण ना कधी भांडण की हाणामारी. सारं गुण्यागोविंदानं चालत असे. अन याला कारण बाबांचा दरारा!

बाबा, रोज सकाळी भिक्षेसाठी काही घरं फिरत. आणलेली भिक्षा एका पसरट दगडी वाडग्यात ठेवीत. तिथंच त्यांचं जेवण होई. व उरलेलं अन्न तसंच राही. कावळे, मांजर, कुत्री ते खात. त्यातून उरलेलं बाबा खात. लोकांना ते विक्षिप्त वाटे. तेव्हा बाबा म्हणत, 'सर्व प्राणीमात्रांचा आत्मा एक . तेव्हा उरलेलं खायला मला काहीच वेगळं वाटत नाही.'

त्यानंतर काही दिवसांनी त्यांनी पणत्या आणल्या. कापूस जमविला. आणि रोज सायंकाळी किरणामालाच्या दुकानासमोर उधे राहून हातातील भांडग्यात तेल जमा करी^३ आणि कापसाच्या वाती करून त्या पणतीत घालून तेल ओतून पेटवीत. त्यामुळं द्वारकामाई उजेडात न्हाऊन निघे. असं रोज चाले. पुढे काही दिवसांनी व्यापाच्यांनी बाबांना, तेल द्यायचं बंद केलं. 'फुकटच' नाही मिळणार! असं बजावलं. बाबा तेलाचं रिकामं भांड घेऊन परत आले. कुणाला काही बोलले नाहीत की, हिरमुसले झाले नाहीत. त्यांनी

यणत्या चांगल्या पुसून त्यात पाणी ओतलं अन् बाती घालून नेहमी प्रमाणं त्या पेटविल्या. लखब्र प्रकाश पडला. कितीतरी वेळ त्या पेटत होत्या. हे अघटीत कृत्य पाहाण्यास लोकांच्या झुंडी तिथं गोळा झाल्या नि बाबांचं सामर्थ्य किती दांडगं आहे याची साक्ष साच्यांनाच पटली.

(९) साधनाविना अग्नि निर्मिती

बाबा नेहमी चिलीम ओढीत असत. एकदा ते चिलीम भरीत असता समोर चांद पाटील शोधक दृष्टीने इकडे तिकडे फिरत होते. बाबा त्याला म्हणाले, ‘पाटील, इकडे या! अगोदर ही भरलेली चिलीम ओढू या!’

‘मी केव्हापासून शोधतोय माझं घोडं! अन् तुम्हाला आलीय चिलीम ओढण्याची हुक्की!’ पाटील.

‘अहो, कुठं जातंय घोडं? अगोदर चिलीम ओढू! काढा आगपेटी!’ — बाबा.

‘माझ्याजवळ पेटीही नाही अन् चिलीमची छापी भिजवण्यास पाणीही नाही.’ — पाटील.

‘एवढंच ना! हे घ्या पाणी!’ बाबांनी चिमटा मातीत खुपसला तोच पाणी झुळझुळ वाहायला लागलं. अन् तोच चिमटा दगडावर आपटल्यावर निखारे तयार झाले. ‘हं! करा पाहू सुरुवात!’

दोघे चिलिमीचे झुरके मारीत होते. इतक्यात बाबा म्हणाले, ‘पाटील, तो बघा तुमचा घोडा! अन् म्हणताहात केव्हापासून मी शोधतोय त्याला! मिळाला ना?’

चांद पाटील आश्र्यचकीत झाले. साईबाबा ही साधी व्यक्ती नसून प्रत्यक्ष अवतारी पुरुषच आहे, हे त्यांना मनोमन पटलं.

मित्रांकडे वळून मी म्हटलं, ऐकलंत, साईबाबा कोण होते ते!’

‘आता यापुढे आम्ही तुझ्याप्रमाणं त्यांची उपासना, भजन, पूजन करणार नि इतरांनाही मार्गदर्शन करणार! त्यांची सेवा कधीच विफल होणार नाही हे पटलं, पटलं!’ — मित्रांच्या सर्व शंकांचे निरसन झालं होतं हे त्यांच्या ह्या उत्तरावरून मी ताडलं आणि मीही समाधान पावलो.

अशी कितीतरी उदाहरणं देता येतील की ज्यात श्री बाबांचं देवत्व आढळून येतं. अन् शेवटी — श्री बाबांची सेवा करणे ध्येय जीवनी माझ्या। दयावंत ही कीर्ति लेकिली मदत करावी काजा। करावे पावन हो मजला, येऊनि संकट समयाला ॥१॥

तव हस्ताचा काला गोड। पुरवी अमुचे इतुके कोड॥आस लागली तव भक्तांना। नम्र प्रार्थना दई दर्शना॥ दत्तचिनीश्वर साईराजा। प्रकटे शांतवि भक्ता हृदया॥२॥

श्री साईनाथांचा शरणार्थी — २३

लेखक : ब्रह्मीभूत स्वामी साईशणानंद

अनुवादक : डि. बा. खेर

शिरडीत एकवीस दिवसांच्या तसेच मोतामधील वास्तव्यात असा अनुभव आला की जो विचार माझ्या मनात चाले तेच उद्गार सर्व माणसं त्या वेळेस काढत; उद्गार एकाच प्रकारच्या शब्दात — जणू काय दर एक उद्गाराचा अर्थ जो तो त्याचे कायाला किंवा हेतुला अनुसरूनच करताना आढळून येई. माझ्या विचाराशी त्याचा काही संबंध नसे परंतु ज्या शब्दात माझा विचार चाले तेच शब्द सर्वजण आपापल्या अर्थानि आपापले हेतु पार पाडण्यास बोलताना दिसून येत. यावरून मला वाटते की त्या काळी मी आकाश समष्टिसह ऐव्य पावलो असेन. आणि त्यामुळेच मला बाबांनी दाखविले होते की आकाशाचा गुण शब्द आहे, तो एका वेळेस सर्वत्र निघताना प्रत्यक्ष दिसून येतो. समष्टि-एकता साधणाऱ्यास सर्वत्र शब्द उच्चारताना दिसून येत. यात नवल नाही हे तर जणू काय स्वाभाविक आहे. ‘कः अपोनित्येतः दक्षरमिंद ॐ सर्व तस्योपव्याख्यान’ चा हा प्रत्यक्ष अनुभव.

डॉ. चंबकलालचा पिता अग्निहोत्री होता. शिरडीत एकवीस दिवसांच्या दरम्यान आकाशात उंचावर कोणी अग्निहोत्री जाताना दिसला, तो त्याचा पिता सुन्दा कदाचित असेल, अशी कल्पना सुचली. डॉक्टरांच्या वारंवार आग्रहावरून त्यांच्याकडून केवळ फारीच बाटलीतून भरून येई ते पाच-दहा दिवस घेतले असेल. इतक्यात माझ्या पूर्वीच्या गीतीप्रमाणे एक दिवस पहाटेस निर्गुण ध्यान केले त्या दिवशी डॉक्टर म्हणाले, “आज तुमची तबियत फार चांगली दिसते.” मी समजलो की ध्यानाच्या मुळे माझी तबियत चांगली दिसत होती. म्हणून औषध बंद करून ध्यान नियमितपणे करण्याचे ठेवले.

सन १९१७ मध्ये अहमदाबाद येथे नवीन बिन्हाड केल्यावर पहिल्या दिवशी दिशा समजाऱ्यात घोटाळा झाला, वैश्वदेव उलट्या दिशेस बसून केला. नंतर लवकरच डोळे दुखू लागले. त्यावरून मी चुकीच्या दिशेला बसून वैश्वदेव केल्याचे फळ ही डोळे दुखाऱ्याची शिक्षा आहे असा मला संशय आला.

माझ्या धाकट्या बहिणीस माझी सर्व पुस्तके घेऊन मी अहमदाबादेस बोलाविले. तिचे येण्याचे अनिश्चित होते की काय ते आता विसरलो आहे. तिला स्टेशनवर आणायला जाण्यास जमले नाही. धाकट्या बहिणीला अहमदाबाद तसेच माझे राहण्याचे ठिकाण अपरिचित होते, म्हणून मला चिंता वाटत होती की ती एकटी पुस्तकांचा बोजा घेऊन कशी बिन्हाडावर सुरक्षितपणे येऊन पोचेल. इतक्यात एके रात्री ती एका मारवाडी मजुरास घेऊन पत्त्याच्या आधाराने बरोबर येऊन पोचली. मारवाडी फारच भला माणूस दिसला. मजुरी किती म्हणून विचारता म्हणाला, “मला मजुरी नको, तुम्हाला द्यायचे असेल तर थोडे तूप द्या.” अनोळखी गावात, अपरिचित स्थळी एका सुंदर विधवा ल्हीस रात्रीच्या समयी सुरक्षितपणे पोचविले मजुरीचा आग्रह नाही, थोडे तूप मागणे व ते मिळाल्यावर खूश होऊन बोलणे, “हे बघा शेट, परत काम पडले तर, सांगा बरं का,

आता जातो.” असे सांगून निघून जाणे हें सर्व बघून मला निश्चित वाटले की हा कोणी साधारण मजुर नक्हे, पप्प बाबा स्वतःच आहेत. तुकारामांने ‘भोजना मांगतो तूप पावशेर’ याची आठवण बाबांनी (बरौल रीतीने) तूप मागून करून दिली. आणि शिवाय सांगून गेले, “हे बघ, मी जातो परंतु काम असेल तेव्हा बोलाव.”

अहमदाबादमधील या वास्तव्यात, शाळेचे कपडे मी अलग ठेवी व घरी येताच डबल मांजरपाटाच्या एका कफनी शिवाय काही बापरत नसे, केवढीही थंडी असली तरी सुद्धा माझ्या अंगावर तेवढीच असे. अर्थात घरतील माणस सेगडी ठेवून जात, फार थंडी पडे तेव्हा, उंचरुचाजवळ ज्ञाजम-तजव्या आंथरून बसत असे. संध्या-पूजा वगैरे खालच्या खोलीत पार पाडे, तेथे दोन-तीन तास माझी बैठक असे. त्या खोलीत एकदा माझ्या अनुपस्थीत एक मोठा साप निघाला. त्याचे सर्वांनी काय केले ते आता आठवत नाही. कदाचित ते येथून निघून गेला असेल. काहीही घडले तरी मी काही माझ्या खोलीत नित्यकर्मसाठी, त्या घरत मजजवळ चार वर्षे मी काढली त्या दरम्यान बसण्याचे बंद केले नाही. एक दिवस जेथे बसलो होतो तेथे टांगलेल्या कंपड्यावर विचू होता त्याने थोडासा दश केला. माझ्या बसण्याच्या जागी एक-दोन वेळा विचू निवांत बसलेला दिसला, परंतु मला माझी बैठक बदलण्याची जरूरी वाटली नाही.

सन १९१७ च्या दिवाळीत एक महिन्याची रजा पडली तेव्हा मी मुंबईला गेलो व हेथून शिरडीला गेलो. त्यांनी वेळी बाबांनी विचारले, “काय करतोस?” किंवा मीच सांगितले असेल, “मी अहमदाबाद येथील एका शाळेवा प्रिन्सपाल आहे.” बाबा म्हणाले, “आता तर ठीक आहे ना?” या उद्गारांनी बाबांनी माझ्या नोकरीबद्दल आपला संतोष व्यक्त केला. त्यावरून तसेच त्या अगोदर पण पब्लिक प्रॉसिक्युटरच्या व शिक्षकाच्या नोकरीमधून शिक्षकाचीच नोकरी माझ्यासाठी बाबांनी पसंत केली त्यामुळे मला अजून असेच वाटते की मी शिक्षकाचा धंदा करावा हे बाबांना पसंत होते. शिवाय हे शास्त्रसमत सुद्धा आहे. कारण, ब्राह्मणाचा धर्म अध्यापकाचा व अध्यायनाचा मुख्यत्वे आहे.

एकदा मला राधाकृष्णआई म्हणाली, “वामन्या मला सवाशे (दोनशे?) रूपये दे म्हणजे बाबांच्या समोर फाटकाजवळ पणत्या ठेवण्यासाठी दीपमाळ बांधू. त्यावेळी माझ्याकडे देण्यासाठी पैसे नव्हते म्हणून असमर्थता व्यक्त केली, पण तिच्या देहांतानंतर ज्या वेळी मी शिरडीस गेलो तेव्हा बाबांना विचारले, “बाबा, येथे समोर दीपमाळ बांधू का?” तेव्हा बाबा म्हणाले, “आता काही गरज नाही.” त्या योगे राधाकृष्णआई जीवंत असताना, तिने विचारले तेव्हाच हे कार्य झाले असते तर, या विचाराने मला पश्चात्ताप झाला- असे समजून की राधाकृष्णआई जेव्हा दीपमाळ बांधण्याचे म्हणाली तेव्हा बाबांच्या आदेशानेच ती तसेच म्हणाली, आणि त्यावेळी तो आदेश न पाळता, मी असमर्थता दाखविली. बाबांनी नंतर दीपमाळ बांधण्यास अनुमती दिली नाही.

राधाकृष्णआईचा शब्द हाच बाबांचा, असे यावरून मला वाटले. आता असा सुद्धा विचार येतो की त्यानंतर बरोबर एक वषनि बाबा देहत्याग करणार होते त्यामुळे सुद्धा ते म्हणाले असावेत की आता काही जरूरी नाही.

साई महाराज सम्बोधित होण्याच्या असेहोदर एकदा विलेपाल्याला मी खोलीत आगमखुर्चीवर बसलो होतो. दुपारची १२ ते १ दरम्यानची वेळ होती, घरी मी एकटाच होतो. बाबांची फारच आठवण झाली, ल्याच्याशिवाय जणुकाय दुनिया सुन्यसारखी भासत होती - फारच कंटाळा आला होता. इतक्यात धोतर नेसलेला व डोक्यावर टोपी प्रातलेला एक माणूस आला व टेबलाजबळच्या खुर्चीवर बसला. तो म्हणाला, “तहान लागली आहे, पणी द्या” भी उठून त्याला पाणी दिले ते पियाला. नंतर त्या टेबलावर, १९१७ मध्ये प्रसिद्ध केलेले व अडीच रुपये किमतीचे निर्णयसाठे प्रेसचे ‘ईशांद्यष्टोत्रशतोपनिषद’ होते. ते हातात घेऊन आणि त्याची पाने चाळून त्याने ते जागेवर ठेवले. व म्हणाला, “वा, तुम्ही तर खूप ज्ञानाने भरलेले पुस्तक ठेवले आहे ना?” असे म्हणून तो उठून निघून गेला. नंतर मला वाटले की कदाचित बाबांचे उल्कट स्मरण केल्याने ते स्वतः आले व उपनिषदांत खूप ज्ञान भरलेले आहे त्याचा अभ्यास कर, असे बाबा सुन्दरू गेले. बाहेर येऊन पाहता ते दिसले नाहीत, एवढेच नव्हे तर त्यानंतर त्या खोलीत आक्ही पुक्कळ काळ राहिलो पण ती आकृती त्या वेशात पुनः बद्धण्यास मिळाली नाही.

शिरडी वृत्त फेल्युवारी — ८७

या महिन्यात श्रीच्या दर्शनासाठी साईभक्तांची गर्दी ऐहमी प्रमाणे होती. काही कलाकारांनी श्रीच्या पुढे हजेरी दिली ती खालील प्रमाणे—

- कीर्तन :- १) ह. भ. प. मधुकर गणेश सूर्यवंशी, पुजारी [गवई] कीर्तनकार, प्रवचनकार यांची कीर्तने एकादशी व महत्वाच्या दिवशी झाली.
२) ह. भ. प. व्यंकटेश मुरतीधर कुलकर्णी, दोग माहुली.

- प्रवचन:- १) ह. भ. प. लक्ष्मण महाराज वाकचौर, शिरडी
२) ह. भ. प. वामनराव बाळकृष्ण भगत, माहीम, मुंबई
३) ह. भ. प. प्रताप एस परदेशी, आळंदी

भजन, गायन, वादन: १) सौ. सुलभा काशीनाथ श्रेत्री, वडाळा २) श्री. एम. इन. पटमगाव, सिंकंदराबाद ३) महाराष्ट्र श्रीमंत भजनी मंडळ, इवलकरंजी ४) श्री. आय. जी. मेहता, चंदीगढ ५) श्री. जयवंतराव कुलकर्णी, सिनेगायक, मुंबई ६) श्री. विजयसींग चव्हाण ७) श्री. अरविंद म्हाने ८) श्री. अशोक कटम ९) श्री. नितीन टिलू १०) श्री. किशोर म्हाने ११) श्री. सुरेश वराडकर १२) सौ. माधवी कटम १३) श्री. के. टी. टिकू १४) कु. जयश्री टिकू १५) श्रीमती रेणू १६) श्री. मोहनलाल टिकू १७) श्रीमती अलका डी. कोलू, बोरिवली १८) श्री. फागवत भगिनी, जांधण १९) श्री. बाळ चावरे २०) श्री. गिरीष अग्रीहोत्री, नागपूर २१) श्री भगवान सल्ल साईबाबा सेवादल, मुंबई २२) सौ. संगीता जी. गोडबोले २३) श्री. के. राजेश्वर हैदराबाद २४) श्री. के. रविशंकर २५) श्री. एम. एस. भावे २६) श्री. नारायण जी. कोषी, चेंबूर २७) श्री. के. व्ही. रमणमूर्ती, राजमहेंद्री २८) श्री साई गुरुदत्त, माहीम २९) श्री. मेहताबती शाह, मडगांव, गोवा ३०) श्री. हूसेन मजीत उल्ला ३१) श्री. विष्णु दयाल, मडगांव, गोवा.

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी

श्री साईबाबा संस्थान प्रकाशित पुस्तकांची यादी

अनु. क्र.	पुस्तकाचे नाव	भाषा	किंमत	पॅकिंग व पोस्टेज
१.	श्री साई सत्चरित	मराठी	३१-००	८-५०
२.	— " —	इंग्रजी	१४-५०	५-२५
३.	— " —	हिंदी	८-५०	५-२५
४.	— " —	गुजराथी	१९-००	५-२५
५.	— " —	कन्नड	१०-००	४-००
६.	— " —	तेलगु	—	—
७.	— " —	तामिळ	—	—
८.	— " —	सिंधी	२२-००	४-५०
९.	श्री साई सत्चरित पोथी	गुजराथी	३१-००	८-५०
१०.	श्री साई लिलामृत	मराठी	—	—
११.	— " —	हिंदी	१०-५०	४-००
१२.	— " —	गुजराथी	६-६५	४-००
१३.	अवतार व कार्य	मराठी	६-००	४-००
१४.	स्तवन भेंजिरी	मराठी	०-६५	३-५०
१५.	— " —	हिंदी	१-००	३-५०
१६.	— " —	गुजराथी	—	—
१७.	सगुणोपासना (आरती)	मराठी	०-७०	३-५०
१८.	— " —	हिंदी	१-२५	३-५०
१९.	— " —	गुजराथी	०-८०	३-५०
२०.	— " —	तेलगु	—	—
२१.	— " —	सिंधी	१-२५	३-५०
२२.	दासगणूकूत ४ अध्याय	मराठी	१-८५	३-५०
२३.	सचित्र साईबाबा	मराठी/इंग्रजी	—	—
२४.	मुलांचे साईबाबा	मराठी	१-६५	३-५०
२५.	— " —	इंग्रजी	१-६५	३-५०
२६.	— " —	हिंदी	१-६५	३-५०
२७.	— " —	गुजराथी	१-६५	३-५०
२८.	— " —	तेलगु	२-००	३-५०
२९.	रुद्राध्याय (अ. ११ वा)	मराठी	०-८०	३-५०
३०.	मार्गदर्शिका (शिर्डी गाईड)	मराठी	१-५०	३-५०
३१.	— " —	इंग्रजी	१-५०	३-५०
३२.	— " —	गुजराथी	१-५०	३-५०
३३.	साई दि सुपरमॅन	इंग्रजी	७-२५	४-००
३४.	साईबाबा ऑफ शिर्डी (भरुचा)	इंग्रजी	६-५०	४-००
३५.	साईबाबा ऑफ शिर्डी (प्रधान)	इंग्रजी	३-००	४-००
३६.	अष्टोत्र शत नामावली	मराठी	१-००	३-५०
३७.	रघुनाथ सावित्री भजनमाला	मराठी	१५-२५	४-५०

Regd: No. MH/BYE/26

LICENCE NO. 19

Licence to Post Without Prepayment
At Dadar Head Office, Bombay-14.

श्री साईबाबा संस्थान शिरडी फोटोंची यादी

अनु. क्र.	फोटोचे नांव	साईज	किंमत	पोस्टेज व पॅकिंग
१.	द्वारकामाई फोटो (प्लॉस्टिक कोटेड)	१७" x २२"	३-५०	३-५०
२.	— " —	१४" x २०"	१-५०	३-५०
३.	— " —	७" x १०"	०-६०	३-५०
४.	दगडाकर बसलेले साईबाबा (काळा/पांढरा)	१४" x २०"	०-८०	३-५०
५.	मूर्ती फोटो	१४" x २०"	१-५०	३-५०
६.	— " —	१०" x १४"	०-९०	३-५०
७.	— " —	७" x १०"	०-६०	३-५०

पुस्तक कायद्याचित्रे मिळण्याचे ठिकाण :—

- कार्यकारी अधिकारी, श्री साईबाबा संस्थान,
पो. शिरडी, ता. कोणगांव, जि.- अहमदनगर.
- साईनिकेतन, ८०४-बी, डॉ. आंबेडकर मार्ग,
दादर, मुंबई-४०० ०१४.

मुद्रक : श्री. एम.डी. राजन, गीता ऑफसेट, बी - २३ रॉयल इंडस्ट्रियल इस्टेट,

नायगांव क्रॉस रोड, वडाळा, मुंबई - ४०० ०३१.

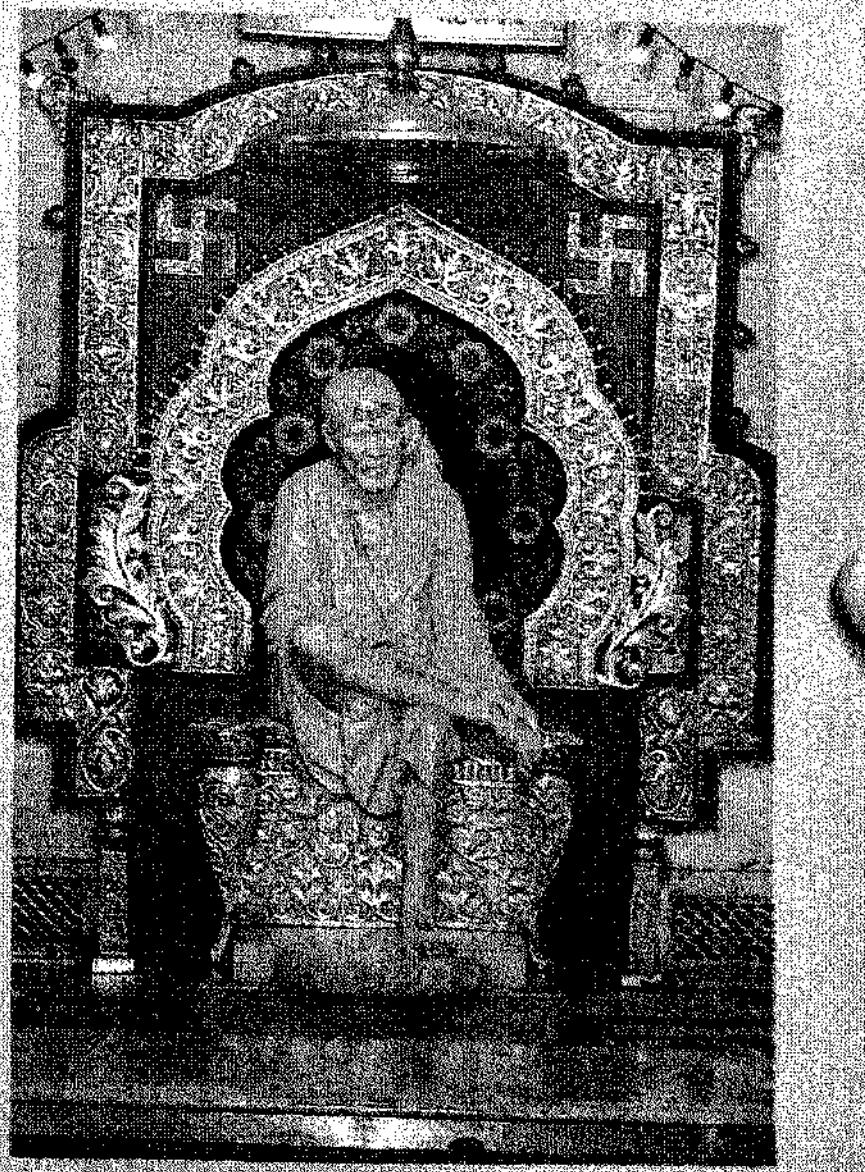
संपादक व प्रकाशक : श्री. रा.द. बने, साई निकेतन,

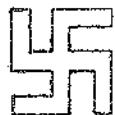
डॉ. आंबेडकर मार्ग, खोदादाद सर्कल जवळ, प्लॉट नं. ८०४ बी., दादर, मुंबई - ४०० ०१४.

श्री

श्रीकृष्ण

श्रीसाईबाबा मंथान, शिरडीचे अधिकृत मासिक

जून १९८७

श्री साईंबाबा

श्रीसाईंबाबा संस्थान
शिरडीचे अधिकृत मासिक

संपादक

श्री. रा. द. बने

कार्यकारी अधिकारी श्रीसाईंबाबा संस्थान शिरडी

— कार्यकारी संपादक : —

ग्रा. सौ. इंदिरा खोरे
एम.ए. पी.एच.डी.
(इंग्रजी आवृत्ती)

श्री. सदानन्द चैतवणाकर
(मराठी आवृत्ती)

वर्ष द्द के]

किंमत २ रुपये
दूरध्वनी : ४२२ २५ ६१

[अंक ३ रा

— कार्यालय —

“साईंनिकेतन”, प्लॉट नं. ८०४ बी, डॉ. अंबिडकर रोड, दादर, मुंबई-४०० ०१४.
वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख. सह) किरकोठ अंक २ रु. फक्त.

श्री साईंबाबाच्या संदेशाचा जगभर प्रसार करणे हे
श्री साईलीलाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

रघुनाथ सावित्री साईनाथ भजनमाला

१४

साईनाथ गुरुत्व मिळाले ।
जन्मजन्मिंचे सार्थक झाले ॥ धू० ॥
होते ज्याचे पुण्यचि पदरी ।
म्हणुन तयाना चरण लाभले ॥
चिटानंद श्रद्धतरूप जे ।
अतरि प्रगदुनि मन वळवीले ॥
निज भक्ताचे सर्व मनोरथ ।
पूर्ण कराया गुरु अवतरले ॥ १ साई० ॥

१५

मणिदीन चाले नेहमी आनंद ।
श्रीगुरु गोविंद वास करी ॥
येती जाती भक्त प्रेम लुटाती ।
उरी पूरी शांती मिळे तेथे ॥
दुर्विद्द-विचार होती तेथे मंद ।
ऐसा साईछंद हितेकारी ॥
आठवुनी घाली दास लोटांगण ।
चरणी शरण येत असे ॥

१६

अंर मन क्षणहि नको विसरू ॥ धू० ॥
जो जगदात्मा त्रिभुवन - चालक ॥
त्या श्रीहरिचे स्मरण करी तू ॥ अंर मन० ॥
प्रपंच रहाटी वर्तत असतां ॥
तारक पालक हाचि स्वयंभू ॥ अंर मन० ॥
क्षणभंगूर ही माया ममता ॥
शाश्वत ब्रह्म समज धरी तू ॥ अंर मन० ॥
दासी येई शरण गुरु तुला ॥
वसुनि हृदयिं मन स्थीर करी तू ॥ अंर मन० ॥

१७

गुरुनामस्वाद जयासी लाभला ।
शाश्वत सुखाला पावला तो ॥
अनेक मिष्ठात्रे ठेविली सामोरी ।
नामरस तारी एकला त्या ॥
कुकुटासी काय रल गारगोटी ।
पारख त्या पोटीं जोंधव्याची ॥
दास म्हणे घ्यावी ओळख करून ।
संतांपायीं लीन होउनियां ॥

या मासिकात प्रकाशित झालेल्या लेखांतील
मतांशी संपादक सहमत आहेतच असे नाही.

श्री साईलीला — जून १९८७

अनुक्रमणिका

क्रमांक	लेख-कविता शिर्षक	लेखक-कवि नाव	पृष्ठ क्रमांक
१	संपादकीय	—	४
२	साईनाथ पाहिले गोदातीरी	श्री. अशोक सातव	५
३	साईनाथांचा शरणार्थी	श्री. वि. बा. खेर	६
४	तुमचा मी भार...	श्री. सखाराम बांड्रे	१२
५	सिरदार तव सरदार	श्री. वि. म. हटवार	१३
६	जय श्री साई	श्री. सूर्यकांत आंगणे	१४
७	साई माझी माझली	सौ. सुनिता य. विचारे	१५
८	श्रीसाईचे सल्लचरित्र	श्री. मु. ब. निवाळकर	१६
९	साईसत्चरित् — एक महासागर	सौ. भावना जेऊरकर	२२
१०	श्रीसाईबाबांचा जीवन परिचय	श्री. वसंत प्रधान	२४
११	प्रेमरूप भगवान श्री साईनाथ	श्री. पुरुषोत्तम अवारे	२६
१२	सदगुरु श्री साईबाबांचे सदगुरु	श्री. प्रभाकर कोळमकर	२७
१३	आणि मुग्धा बोलू लागली	सौ. मृणालिनी भुकें	४३
१४	सर्वधर्मसमभाव व बाबा	श्री. रमेश चक्र्हाण	४४
१५	श्री. खापडे यांची शिरडी दैनंदिनी	साईनंद	४८
१६	साई नमस्कार	कु. आरती कालेवार	४९
१७	राष्ट्रीय एकात्मता व शिर्डी	श्री. भास्कर जोशी	५०
१८	साई उटीचा चमत्कार	सौ. कमल रेखी	५१
१९	बाबांची किमया	श्री. गुरुनाथ पन्हाळकर	५२
२०	माया	श्री. शाम जुवळे	५३
२१	माणूस हाच खरा धर्म	श्री. प्रशांत संन्याशिव	५५
२२	धुनिमाई आणि प्रदूषण	सौ. उषा मुळे	५६
२३	श्रद्धा आणि सबुरी	श्री. शिवाजी घोलप	५८
२४	साईबाबा	सौ. सुधाताई चैतन्य	५९
२५	संत महिमा	श्री. रामचंद्र घोडखांदे	६१
२६	साई दरवारातील नवरात्रे — ९	—	६३

श्रीसार्वनामाचा महिमा

संपादकीय

दीड कोटी जप केल्यास ब्रह्महत्येपासून मुक्त होता येते असे एक सूती वचन आहे. हरिनामाने महापातकांपासून माणसाची मुक्तता होऊ शकते असे ब्रह्मसंहितेत सांगितलेले आहे. साधुसंतांनो देखील या नाम जपाचे महत्व पुरेपूर ओळखलेले आहे.

कविवर्य मोरोपंत पराडकर उर्फ कवी मोरोपंत यांनी आपल्या केकावलीच्या एका चरणात असे स्पष्टपणे सांगितलेले आहे की कली जरी अत्यंत दुष्ट व दुर्जय असा आहे तरी भगवंताच्या नामास तो भितो!

भगवान नारदाच्या मते “कलियुगात हरिनामाशिवाय भगवंताच्या प्राप्तीचे दुसरे सुलभ असे साधनच नाही.”

मर्यादापुरुष प्रभु रामचंद्राच्या उलट्या “मरा” नामजपाने वाल्या नावाच्या कोळ्याचा श्रीवाल्यिकी ऋषी बनला. ज्ञानियांचा राजा जो ज्ञानेश्वर यांनीही असेच म्हटले आहे की, “जर तुम्ही वाचेने विठ्ठलाचे नाव उच्चाराल तर प्रत्यक्ष कलिकाळही गप्प बसेल.”

केवळ अखंड नामस्मरणाने ज्याने आपले नाम देव बनविले, त्या नामदेवांनी देखील पांडुरंगाच्या नावाचे गायन केले. त्याच नावाचे सतत ध्यान केले.

अनाथांचे नाथ संत श्री एकनाथ यांनी देखील हेच सांगितलेले आहे की, “ज्या ठिकाणी श्री रामकृष्ण या नामस्मरणाचे अखंड संकीर्तन चालू असते, त्या ठिकाणी प्रत्यक्ष वेद अर्थासह तिष्ठत उथे राहतात.

भक्तीमार्ग दीपक तुकाराम महाराजांनी विठोबाचे नाव अट्टाहासाने उच्चारणे हेच धर्माचे वर्म आहे असा निर्वाळ देऊन ठेवला आहे.

कल्याणाचे कल्याण जर कोणते असेल तर ते रधुरामाचे गुणगान होय असा समर्थ रामदास स्वामीनी कंठरव केलेला आहे. केवळ नामाचा जप केला, म्हणून पंढरीच्या पांडुरंगाने अनेक पातकी तारले आहेत.

संकटात सापडलेल्या गजेद्राने श्री पांडुरंगाच्या नावाचा धावा केला म्हणून त्वरेने धावत येऊन गजेद्र व मगर या दोघांनाही त्याने तारले. अजामिळ व शबरी ही महापातकी माणसे केवळ नाम जपामुळे तस्मै गेली. बाळ ध्रुवाने श्री प्रभु नारायणाचा “ओम नमो भगवते वासुदेवाय” या नावाने, जपाने धावा केला म्हणून त्याला कड्यावरून हिरण्यकश्यपूने लोटून दिले, उकळत्या तेलात टाकले, तरी भगवंताने वाचविले व शेवटी तारांगणात अढळपद त्यास प्राप्त करून दिले. म्हणूनच की काय नामस्मरण किंवा नाम संकीर्तन याला साधनराज व भक्ती राजमार्ग अशी नावे संतानी दिलेली आहेत.

संत मीराबाईनेही भगवानाचे नाम स्मरण करत करत विष प्राशन केले व त्यामुळेच की काय श्री कृष्णाने तिला वाचविले. विषाचा जरासुद्धा परिणाम तिच्यावर अजिबात झाला नाही.

संत चूडामणी भगवान श्री साईनाथांनीही आपला नाम महिमा सांगताना हाच निर्वाळा दिला आहे की, तुम्ही नुसते 'साई साई' असे नित्य स्मराल, तरी या मायेच्या सातासमुद्रापलिकडे मी तुम्हाला घेऊन जाईन. माझो भक्ती करा, म्हणजे तुम्हाला कळिकालाचेही भय कदापिही राहणार नाही आणि सुख तुमच्या पायाशी लोटांगण घालत येईल."

श्रीसाईबाबांच्या वेळी हिंदू व मुसलमान या दोन जमातीत दुही पडली होती. परंतु बाबांनी आपल्या उपदेशाने ती नष्ट केली. "राम व रहिम" आणि "कृष्ण व करीम" यांच्यात मुळीच फरक नाही. तो एकच परमेश्वर आहे आणि आपण हिंदू-मुसलमान आदी सर्व धर्माचे लोक त्यांचीच लेकरे आहोत, म्हणून आपण सर्वजण भाई-भाई आहोत. तेव्हा आपआपसात भांडणे करणे खरोखर चांगले नाही. सर्वांनी बंधुभावाने एकजुटीने राहिले पाहिजे, म्हणजे परकीयांना आमच्यामधे स्वार्थसाठी भेदभाव करण्यास मुळीच जागा राहणार नाही व आपली भारतमाता समृद्ध, बलवान, शक्तीशाली होईल, हे पूर्ण लक्षात ठेऊन वागा म्हणजे तुमचे कल्याण होईल असे सांगून सर्वांनाच श्री साईनाथांनी सारखाच भक्तिमार्ग सांगितलेला आहे. श्रींच्या गाठी पूर्व पुण्याईचे बळ नसते तर शिरडीला एक पळभरही कुणी भक्त ठरला नसता व ठरणार नाही. म्हणून श्रीसाई भक्तांनो, श्री साईंनी भक्तिमार्गाचा जो उपदेश केला आहे, सतत नामस्मरणाचा जो संदेश दिला आहे तो चोखाळा तुमचे त्यामध्ये हितच हित आहे यात शंकाच नाही.

साईनाथ पाहिले गोदातीरी

साईनाथ पाहिले गोदातीरी, शतदीप उजळले

भक्तांच्या उरी ॥ धृ. ॥

साईनाथांची शुभद शुभ्र पाऊले।

सेवाया, सर्व भक्तजण आले।

माझ्या नयना मधुनी झरती; प्रेमाश्रूच्या सरी ॥ १ ॥

चरण छाळिते भक्ता माउली।

छत्र तरुचीऽ, शितलऽ राई।

गोड आरती भक्तगण गाती।

भुलली शिरडी पुरी ॥ २ ॥

यतिवेषे मला साईमूर्ति शोभली।

अपार करुणा हृदयी, माझ्या भरली।

सुर्य चंद्रमा नयनी वदनी,

शांति सुमे साजिरी ॥ ३ ॥

— श्री. अशोक सातव

भिलाई नगर, जि. दुर्ग.

श्री साईनाथांचा शरणार्थी — (२४)

लेखक : ब्रह्मीभूत स्वामी साईशरणानंद

अनुवाद : वि. बा. खेर

(श्री साईनाथांच्या महासमाधिपासून १९३४ पर्यंतचे लेखकाचे पारमार्थिक अनुभव या व पुढील एक लेखात देण्यात येतील.)

सन १९१८ मध्ये दिवाळीच्या रजेत मी विलेपाल्याला गेलो. परंतु तेथे पोचल्यावर लगेच दुसऱ्या दिवशी मला इन्पलुएन्झा झाला. त्या दरम्यान बाबांच्या गंभीर आजारासंबंधी ऐकले व नंतर लगेच एकदोन दिवसात त्यांनी देह सोडल्याचे वृत्त आले. शिरडीला जायला मला जमले नाही. परंतु माझ्या मनात अशी भावना राहिली की बाबांच्या परीक्षेत मी अनुत्तीर्ण झालो आणि म्हणून वारंवार विचारून सुद्धा त्यांनी १९१६ नंतर मर्वत्याग न करावा व सॉलिसिटरच्या परीक्षेस बसावे असे सांगितले. त्यांची आज्ञा पाळणे माझे कर्तव्यच होते, तरीही माझ्या मनाला लागू राहिले की माझे वैराग्य कमी, म्हणूनच बाबांनी अशी आज्ञा केली.

१९१९ मध्ये श्रृंगेरी मठाच्या शंकराचार्यांची खाति ऐकून त्यांना मी पत्र लिहून विचारले की, ते मला संन्यासाची दीक्षा देतील का? त्यांच्या चिटणीसांचे उत्तर आले. त्यात काय होते ते आता (ता- ११-८-१९५९) नकी आठवत नाही. परंतु त्यांनी नकार दिला असावा व संसारात राहून कर्मानुचरणाने चित्तशुद्धी प्राप्त करण्यास सांगितले असावे असे वाटते. नंतर सुटीत मी मुंबईमार्गे टेरीकेरी स्टेशनवरून श्रृंगेरीला गेलो. तेथली भाषा मला अवगत नव्हती म्हणून बहुसंख्या माझ्याशी संस्कृतमधेच बोलत. माझ्यासह धर्मशाळेत उतरलेली मंडळीसुद्धा साधारणतः माझ्याशी संस्कृतमधेच वार्तालाप करत. संस्कृत ही जिवंत भाषा असल्याची जाणीव तेथे मला झाली. त्यांचे संस्कृत मला समजे परंतु मी संस्कृतमध्ये संभाषण करू शकत नसल्यामुळे तेथे इंग्रजी जाणणाऱ्या एका गृहस्थांच्या बरोबर व त्यांच्या मार्फत मी बोले. शंकराचार्यांना भेटलो तेव्हा माझ्या पत्रासंबंधी ते म्हणाले, “मुलाला यज्ञोपवित द्या व मुलीचे अकराव्या वर्षी लग्न करा. या दोन्ही एकाच वेळी पार पाडल्यानंतर तुमच्या संन्यासाविषयी विचार करू.”

शंकराचार्य फार प्रेमळ होते. ते ‘ब्रह्मसूत्र’चा वर्ग चालवत, त्यात बसण्याची खास परवानगी माझ्या तेथील वास्तव्यात मला देण्यात आली. मठात जेवताना प्रथम मला दूर बसवण्यात येई पण नंतर आचार्यांच्या सूचनेवरून किवा मी ब्राह्मण आहे हे समजल्यानंतर त्यांच्या पंगतीत मला बसवत. शंकराचार्य गुजराथमधील खाण्याचे रीतिरिवाज जाणत असल्यामुळे त्यांनी एकदा फक्त मलाच पुरी वगैरे वाढण्यास सांगितले. तेथील ब्राह्मणांना ते दोन्ही वेळा लाल तांदुळाचा भात देत, ज्याला ते लोक ‘अन्न’ असे म्हणत. दहा दिवस तेथे राहून मुंबईला परतलो व सुटी संपताच अहमदाबादला माघारी आलो.

शाळा बंद होती त्या दरम्यान मी नडीयादला काकांच्या येथे राहिलो. नंतर ठरलेल्या दिवशी शाळा उघडताच मी अहमदाबादला आलो पण प्लेगचा जोर बराच असल्यामुळे

ती उघडून लगेच पंधरवडा किंवा एका महिन्यासाठी बंद करावी लागली. म्हणून मी मुंबईला गेलो व ज्या दिवशी शाळ्या उघडण्यार त्याच्या आदल्या दिवशी विलेपाल्याहून निघून अहमदाबादला येण्याचे नक्की केले. तेही बाबांनी कानात सांगितले, “अजून प्लेग चालू आहे, शाळ्या पुनः बंद होणार आहे.” परंतु मी शाळ्या उघडण्याच्या दिवशी अहमदाबादला पोचलो. गाडी उशीर झाला. नंतर शाळेत गेल्यावर गमशंकर वगैरे तेथे होते, ते म्हणाले, “गावात प्लेगचा पुष्कळ जोर आहे. लोक शहर सोडून गेले आहेत म्हणून सुटी वाढवली आहे.” त्याने बाबांचे शब्द खेरे होते याची प्रतीति आली व मी परत मुंबईला गेलो व दिवाळीच्या सुटीत तेथेच राह्यलो.

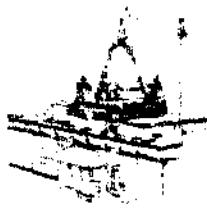
साईमहाराजांनी महासमाधि घेतल्यानंतर रामनवमी, गुरुपौर्णिमा, कृष्णजयंती या निमित्ताने मी आठ दिवस फराळ करून राही व गुरुचरित्राचे एकदोन वेळा पारायण. श्री साईसच्चरिताचे पारायण तसेच पद्यात्मक भागवतातील दशम संधाचे पारायण करी.

भागवतात गोपीनी भगवानाच्या प्राप्तीसाठी कात्यायनी व्रत केले होते हे वाचून एक महिना म्हणजे कार्तिक वद्य १ पासून यांशीर्ष शुद्ध पौर्णिमेपर्यंत मीठ-सैधवाशिवाच फिके (मोळु) अन्न खाऊन व अखंड दिवा ठेवून ते व्रत मी पाळले.

काकासाहेब दीक्षितांच्या इच्छेवरून या काळात त्यांना एक लेख लिहून दिला, त्याच्यात गुरुस्तुतीत ‘तत्त्वमस्यापि लक्षं’ याचा अर्थ मी तत्त्वमसि आदि वाक्यानी लक्षात येतो तो गुरु असा केला. काकासाहेबांनी त्यात सुधारणा करून मला समजावले की, ज्याचा अर्थ तत्त्वमसि वाक्याने समजतो तो गुरु असा नक्हे; परंतु जो गुरु तत्त्वमसि आदि महावाक्यांचे लक्ष आहे तो. म्हणजे तत्त्वमसि या वाक्याने तो ओळखला जात नाही, उलट तत्त्वमसि वाक्याच्या ज्ञानाने जे प्राप्त होते तेच हा गुरु आहे.

१९१९ सालच्या ऑक्टोबरच्या सुटीत शिरडीला गेलो. काकासाहेब दीक्षित, बुटीसाहेब तेथे होते. त्यावेळी दसरा असावा. बाबांच्या पुण्यतिथीच्या दिवशी ब्राह्मणांना बोलावृन विधीपूर्वक पूजाअर्चा काकासाहेब आदींनी केली. नंतर ब्राह्मणांना भोजनाला बसविले. जेवण सुरु करण्यापूर्वी ब्राह्मण म्हणाले की, गीतेच्या पंधराव्या अध्यायाचे पठन करा. काकासाहेब म्हणाले, “मला तो पाठ नाही.” ‘मला येतो’ असे म्हणून मी त्याचे पठन केले. पठन संपताच ब्राह्मण म्हणाले, “तुमच्या पठनात पंचवीस चुका झाल्या.” हे ऐकून काकासाहेब थोडेसे घाबरले. त्यांना धास्ती वाटली की मी ब्राह्मणांना खोडून काढीन, म्हणून त्यांनी माझ्याकडे बघितले. मी समजलो व काकासाहेबांच्या इच्छेला मान देऊन, टीकेला उत्तर न देता ती मी मूक वृत्तीने सहन केली.

मी एकदम संन्यास घ्यावा असा राधाकृष्णआईचा आग्रह होता असे मी समजत होतो. उलट बाबांना अनेकदा पुसता त्यांनी मी सॉलिसिटरच्या परीक्षेस बसावे व कामधंदा करावा असे दोनतीन वेळा सांगितले म्हणून मी घोटाळ्यात पडलो होतो. राधाकृष्णआईचे साईबाबांशी तादात्म्य होते आणि त्याची प्रतीतिसुद्धा बाबांनी दिली होती हे आपण पाहिले. यामुळे मला असे वाटे की बाबांनी विवेकाखातरच सॉलिसिटरच्या परीक्षेस

बसण्यास व कामधंदा करण्यास मला सांगितले असावे. श्री. उपासनीत मला साईबाबाच दिसतात असे बापूसाहेब जोगांनी मला सांगितल्यामुळे श्री. उपासनींचा सुद्धा अभिग्राय घ्यावा असा विचार माझ्या मनात आला व साकोरीत कायम वास्तव्य करून असलेल्या श्री. गोविंद कमळाकर दीक्षित यांना मी लिहिले. दीक्षितांचे उत्तर आले, त्यात म्हटले होते — “मी तुमचे पत्र श्री. उपासनी महाराजांना वाचून दाखविले. त्यांनी असे कळविण्यास सांगितले आहे की, अमुक दिवशी उज्जैनला असेन. तेथे मला भेटावे म्हणजे खुलासा करीन.” परंतु त्या पत्रात उज्जैनला कोठे भेटावे त्यासंबंधी काहीच माहिती नव्हती. त्यातून माझी श्री. उपासनींची ओळख नवी. शिवाय आपल्या शंकाकुशंका आपल्या गुरुशिवाय दुसऱ्याकडून कशा सोडवून घ्यावयाच्या? तसं केल्यास ती गुरुभक्तीची उणीव होईल. असं वाटण्याचे विशेष कारण हे होते की १९१६ साली पारमार्थिक बाबतीत पेचप्रसंग उद्भवला तेव्हा राधाकृष्णआईला विचारल्याबद्दल बाबांनी ‘तिला कशाला विचारलस’ या शब्दांनी माझी कानउघडणी केली. त्यावरून गुंतागुंतीचा उकल दुसऱ्याकडून न करवून घेण्याच्या निश्चयाने मी उज्जैनला गेलो नाही.

१९२२ च्या दसऱ्यानंतर श्री. उपासनींचा अधिक परिचय झाला. साईमहाराजांनी केवळ कृपेने माझे जीव-शिव ऐक्य करून दिले, परमात्म्याशी तादात्य करून दिले. प्रसन्न होऊन एकदम ज्ञानावस्था, सहजावस्था मला प्राप्त करून दिली. त्यासाठी लागणाऱ्या साधनेची त्यांनी मला कल्पना दिली हे निश्चित परंतु माझ्याकडून पद्धतशीर श्रवण, मनन, निदिध्यासन, समाधि आदि कठीण साधना करून घेतली नाही. त्यामुळे साईबाबांनी मला दिलेल्या ज्ञानरत्नाची पारख, खरी किमत, महत्ता श्री. उपासनींच्या समागमानेच समजली. तसे न होते तर जसे माकड किंवा अडाणी माणूस हातातले रळ दगड आहे असे समजून फेकून देतो तसे कदाचित माझ्याबाबतीत झाले असते!

मी काकासाहेब दीक्षितांना एकदा विचारले, “श्री. उपासनींच्या चरित्रात असे लिहिले आहे की ते तुमच्या वाढ्यात जेवत असत. नंतर तुम्ही माधवरावांना पोस्टकार्ड पाठवून त्यांच्यामार्फत आपल्या वाढ्यात जेवायला येऊ नये असे कळविले. म्हणून वरील निरोप मिळताच त्याच दिवशी उपासनी रागावून असे म्हणून निघून गेले की, ‘उद्यापासून जेवायचे बंद करावयाचे असेल तर आजपासून सुरुवात का नको?’ हे कितपत खरं आहे? काकासाहेबांनी उत्तर दिले, “वामनराव, हे तुम्हाला खरं वाटतं?” मी म्हणालो, “ही गोष्ट मला तुमच्या स्वभावाविरुद्ध वाटते. म्हणून पुस्तकातील लिखाणात कितपत सत्यांश आहे याची खात्री करून घेण्यासाठी मी तुम्हाला विचारले.” त्यावर ते उद्गारले, “त्यांची (उपासनींची) तपश्चर्या आहे आणि त्यांच्या काही गोष्टी चांगल्या आहेत. पण मी तुम्ही म्हणता ते पुस्तक पाहिले आहे आणि त्याच्यात आपल्या मनाचे काल्पनिक असं काही त्यांनी घातलं आहे. मला याचे आश्चर्य वाटते की तुमचा त्यांच्याशी मेळ कसा बसतो? तुमचे त्यांच्याशी पटते तरी कसे?”

आज म्हणजे ता. १९-८-५९ या दिवशी गुरुभक्ति एकपलीव्रताप्रमाणे आचरण्याच्या नीतिविषयी स्मरण करता अंतरिक्षद्वारा ऐकलेल्या आवाजाला किती महत्त्व द्यावयाचे

त्यासंबंधी विचार येतो. १९१६ मध्ये शिरडीत एका सकाळी मला आवाज ऐकू आला, 'बघ मला येथे टांगून ठेवले आहे.' हा आवाज हुबेहूब बाबांच्या आवाजासारखाच होता. ज्या दिशेकडून हा आवाज आला तिकडे बघता क्षणी असे दिसले की मुक्तारामांनी त्यांना बाबांनी दिलेली कफनी धुवून सुकायला टांगली होती. या वरून निजींच वस्तुमधून — बाबांच्या सारख्याच कफनीतून बाबांची वाणी निघू शकते आणि ऐकू येते याची प्रतीति येते. परंतु त्यावर विचार करायचा नसतो. मग ऐकलेले काय खरं मानायचं? बाबांनी प्रत्यक्ष सांगितले असेल तेवढेच, अधिक नाही. आवाजाद्वारा सर्वच शुभ सूचना असतील असे मानू नये. स्वतःच्या दुष्ट वासना, शंका, कुशंका, भय आदी मलिन वृत्तींचे सूक्ष्म विचार या वाणीरूप व्यक्त होतात. म्हणून अशा रीतीच्या ज्या ज्या सूचना शास्त्र-आचार किंवा रुढीविरुद्ध असतील त्यांवर लक्ष्य दिल्यास, त्यांत रंगून गेल्यास व त्याप्रमाणे भूलचुकीने आचरण केल्यास लाभ होणार नाही, उलट कित्येक वेळा हानीच होण्याचा संभव आहे. म्हणून अशा आवाजाला दैवीवाणी मानण्याची चूक करू नये. एवढेच नव्हे तर असे आवाज ऐकण्याची व त्यावर विचार करण्याची काहीच जरूर नाही. शक्यतो नामस्मरणाने किंवा वाचनाने ऐकूच येणार नाही, अशी युक्ती करावी.

१९१६ साली बाबा एकदा म्हणाले होते, "वामनचे सर्व भाव येथेच राहिले आहेत म्हणून त्याच्या मेंदूची ही नाजूक स्थिती झाली आहे." त्यावरून विचार स्फुरतो की जी कफनी बाबा वापरत ती कफनीसुद्धा चैयन्यमय आहे अशी भावना माझ्या चित्तात खोलवर रुजली होती. म्हणूनच मुक्तारामांच्या सुकत घातलेल्या कफनीतून 'बघ मला येथे टांगून ठेवले आहे' असा आवाज आला तो बाबांचा होता असे मी समजलो. त्यायोगे बाबांना मला काय बोध करायचा होता? असा की 'हे बघ वामन, माझा देह, माझे डोळे, कान, नाक, कपाळ, डोके, तोंड, पोट, छाती वगैरे अवयव व त्या सर्व अवयवांचे व्यवहार व माझी कफनी डोक्याला लपेटलेले फडके वगैरे मी नव्हेच. माझ्या देहाकडून होणारे सर्व व्यवहार — खाणे, पिणे, बोलणे, हिंडणे, फिरणे वगैरे यांत्रिक आहेत असे समज. माझे खरे स्वरूप त्याच्या पलीकडे आहे. या माझ्या मायिक व्यवहाराद्वारे तुला जेवढे उपयोगी व जरूरीचे असेल तेवढेच सांगेन, तेवढेच दाखवेन व तेवढेच तू पहाशील. म्हणूनच तुझे सर्व भाव येथे शहिले आहेत ते मायिक समजून सोडून दे. तुला संसारात राह्यचे असल्यामुळे त्या दृष्टीनेच सर्व व्यवहार कर. तुझ्या मेंदूच्या नाजूक स्थितीचे कारण तू माझे खरे स्वरूप ओळखले नाहीस व माझे मायिक शरीर व त्याचे सर्व व्यवहार हे खरे मानलेस. आता हा श्रम सोडून सर्व व्यवहारांपलिकडे, मन, बुद्धी व वाणी यांना अगोचर असलेला, सर्वव्यापी, सर्वज्ञ, अंतर्यामी, विश्वाचा कर्ता-हर्ता मी आहे; त्याचा ध्यास धर व हे ध्यानात ठेवून सर्व काम कर.'

जे सर्व आवाज ऐकू येतात ते सर्व खरे आहेत किंवा खोटे आहेत ते मी सांगू शकत नाही.

१९१७-१९२१ यां कालावधीत माझ्या धाकट्या बहिणीला कफ, ताप, अरुचि वगैरेने पछाडले. औषध चालू होते पण गुण येत नव्हता. एकदा सकाळी मी तिच्या जवळ बसून चहा पीत होतो. तेव्हा एकदम आवाज आला, 'तुझ्या धाकट्या बहिणीला काही

विषेष दुरुषणे नाही. फक्त कर्मांचा जोर आहे.' त्याप्रमाणे 'काचकाची कॉफी' (एका वनस्पतीचा काढा) घेण्याने ती बरी झाली. याच दरम्यान ब्रह्मदातण तसेच धोतीचे माझे प्रयोग सफल झाले.

मार्च १९१७ ते जानेवारी १९२१ पर्यंत मी अहमदाबाद मॉडेल हायस्कूलचा प्रिन्सिपल होतो. त्या दरम्यान पूर्वपरिचित श्री. रामशंकर त्रिपाठीचे वडील हरजीवनदास त्रिभुवनदास यांनो संन्यास घेतला. त्याचा विधी सरखेज येथे झाला. त्याला मी हजर होतो. संन्यासाची दीक्षा देणाऱ्या संन्याशाने हरजीवनदासांकडून कबूल करून घेतले होते की, 'मी तुम्हाला संन्यास एकाच शर्तीवर देईन व ती म्हणजे तुमचा मुलगा मी जिवंत असेपर्यंत माझी सेवा करेल.' त्यांनी अशी मान्यता दिल्यामुळे हरजीवनदास संन्यास घेऊ शकले. माझ्या मते त्यांना संन्यासी होण्यासाठी फार भारी, वाजवी पेक्षा अधिक दक्षिणा द्यावी लागली (किमत मोजावी लागली.)

हरजीवनदासांचे संस्कृतचे ज्ञान नगण्य असल्यामुळे त्यांनी आपल्याजवळचे 'संन्यास पद्धति' हे पुस्तक मला देऊन त्याचा गुजराथी अनुवाद करून देण्यास सांगितले. म्हणून हे पुस्तक पाहण्याची व त्यावर विचार करण्याची संधी मला आपोआप प्राप्त झाली. मी हे पुस्तक स्वतःसाठी मागवले व ते वाचले. त्यातले जेवढे मला समजले ते हरजीवनदासांना सांगितले. या वाचनाने संन्यास घेण्याचा माझा विचार दृढ होत गेला.

या सुमारास एकदा दोनतीन दिवसांची सलग रजा आली. राणीच्या बागेत फिरून घराकडे परत जाताना हे दिवस कसे जातील अशा चिंतेत असता म्युनिसिपल कचेरीसमोर मला एक फकीर भेटला व मला पाहून मी काही न विचारता स्वतःहून मला म्हणाला, 'जगात सर्व असंच आहे, सुख आनंद कोठे आहे? ईश्वर ठेवेल तसेच रहावे.' असे बोलून तो फकीर निघून गेला. न त्याने माझ्याकडे पैशाची मागणी केली व न पुनः कधी तो मला दिसला. या त्याच्या शब्दांनी माझ्या तीन दिवसांच्या रजेचा कंटाळा व अशांति नाहीशी झाली व मला धीर आला की चिंता, कंटाळा, अशांति टाळणारी, माझ्यासोबत किंवा पाठीशी कोणी महान विभूति — श्री साई — आहेच आहे. तसेच एका सकाळी नऊ दहा वाजता एक संन्यासी आला. त्याने स्वतःचा हात मला दाखवून त्यात काहीच नाही याची खात्री करून दिली व नंतर हातातून दुधाची धार काढली. त्याने मागितल्याप्रमाणे दोनतीन रूपये त्याला दिले. तो म्हणाला, "तुम्हाला जरूर फायदा होईल." त्यावेळी मला काहीच समजले नाही, परंतु नंतर टाटा बँकेचे शेअर घेतले होते त्यात सातशे रुपयांचा फायदा झाला. हे बघून या निर्णयावर आलो की हर'एक संन्यासी धूर्त किंवा अविश्वसनीय नसतो. म्हणून त्याचा कधी अपमान' करू नये व विवेकी व्यवहार करावा.

माझ्या चार वर्षांच्या अहमदाबाद येथील वास्तव्यात बाबांचे मान्यवर भक्त माधवराव (श्यामा) एकदा तेथे आले. आपले निर्त्यकर्म उरकून बाबांच्या आजेनुसार विष्णुसहस्रनामाचे ते पठन करीत. पठन करता करता ते सदगद होऊन त्यांच्या डोळ्यांतून अश्रूधारा वाहत. त्यावेळी बाबांची खूप आठवण त्यांना होई असे वाटले. स्वतः स्वयंपाक करून ते खात.

ते आले त्या दिवशी माझे नित्यनियमित ध्यान अत्युत्तम झाले. त्यामुळे माधवरावांनी माझ्या नित्यकर्माची प्रशंसा केली. दुसऱ्या दिवशी ध्यानात काही व्यत्यय आल्यासारखे मला वाटले. नंतर मी ध्यानाच्या खोलीतून बाहेर आल्यावर माधवराव म्हणाले, “ध्यानाचे असेच आहे. भक्ति-स्मरणच सोपे आहे.”

सन १९२१ मधील सत्याग्रह चळवळीत श्री. रामशंकर यांनी सर्वांच्या प्रथम आपली शाळा राष्ट्रीय विद्यापीठाला जोडली. तेव्हा जाहिरात पाहून मी मेसर्स कांगा सयानी या सॉलिसिटर पेढीकडे अर्ज केला व मासिक रु. १७५ पगारावर नोकरी धरली. नंतर श्री. मनु सुभेदार यांच्या पायोनियर रबर कंपनीत एखादे वर्ष काढले व सॉलिसिटरच्या परीक्षेची तयारी करून, १९२३ च्या नोव्हेंबरच्या परीक्षेत यशस्वी होऊन सॉलिसिटर झालो. साईमहाराज मला जेव्हा जेव्हा जरूर पडे तेव्हा मदत करत, अमूल्य सूचना करत. परीक्षेच्या वेळी मला ते म्हणाले, “तू प्रश्नांची उत्तरे लांबलचक लिहितोस, थोडक्यात पण मुद्देसूद लिही.” पायोनियर कंपनी सोडल्यावर लवकरच चि. त्रिवेणीचे लग्न व मेघश्यामचे मौजीबंधन श्रृंगेरी मठाच्या शंकराचार्यांच्या सल्ल्यानुसार करून टाकले. सन १९२४ च्या जानेवारीपासून एक सव्वा वर्ष नानावटी अँड कंपनी ही सॉलिसिटरची पेढी मॅनेजिंग क्लार्क श्री. त्रिभुवनदास यांच्या मदतीने चालवली. नंतर काही महिने चोकसी अँड कंपनीत असिस्टेंट सॉलिसिटर म्हणून काम केले व जुलै १९२५ ते १५-९-२६ पर्यंत श्री. परळकर यांच्या भागीदारीत ‘परळकर अँड पटेल’ नावाने सॉलिसिटरची पेढी चालवली.

प्राणप्राणप्राणप्राणप्राण

श्री. बाप्पाजी रत्नपारखी साईचरणी विलीन

श्री साईबाबांना अनेकदा पाहिलेले, त्यांच्या सहवासात रमलेले, शिरडी सोडून फारसे कुठेही न गेलेले साईभक्त व शिरडीच्या श्री विठ्ठल मंदिराचे सर्वस्व श्री. बाप्पाजी रत्नपारखी यांचे १५ मे १९८७ रोजी देहावसान झाले. श्री साईचरणी विलीन होण्यापूर्वी त्यांनी आपल्या चारही सूनांना व कन्येला उत्तमपैकी साड्या घेऊन दिल्या होत्या. श्री. बाप्पाजी यांचे जवळ श्रीनी दिलेली काही नाणीही संग्रहात होती. श्री साई काळातील अनेक घटना बाप्पाजीनी स्वतः पाहिल्या होत्या व त्यांची वर्णने ते भेटीत सांगत असत. श्री मार्टंड महाराजांच्या देहावसानंतर श्री. बाप्पाजींच्या निधनाने श्री साई काळातील एक जुना जाणता दुवा कायमचा दृष्टीआड झाला आहे.

श्री साई मृतात्म्यास चिरशांती देवोत.

तुमचा मी भार वाहीन सर्वथा । नव्हे हे अन्यथा वचन माझे ॥

— श्री. सखाराम महादेव बांड्रे

३/६, सिताराम केणा चाळ, मुंबई-४०० ०१२.

तिळाच नाही कारभार ज्या सृजने चालतो ते परब्रह्मतत्त्व, ज्यावेळी धर्माला ग्लानी देते न्यायेची धर्मसंक्षयापन करण्याकरिता साकार होऊन अवतार धारण करते. आपल्या प्रतिक्रिया भक्तजनांनी रक्षण उठवून त्यांच्या मनोकामना पूर्ण करीत असते. शिर्डीपती साईबाबा हे नुक्त असेही अवतारी पूर्ण होते. जगत्कल्याणासाठी हा अवतार धारण केलेले ते एक दर्शनामा होते. हे मी माझ्या स्वानुभवावरूप सांगतो.

साईसंवेदकहो, परमेश्वर काय आहे, कसा आहे व कोणत्या स्वरूपात आहे याचा थागपत्ता अद्याप कुणाला लागला नाही. ते शोधण्यासाठी खूप ऋषी, मुनी, साधु, संत, महत यांनी प्रयत्न केले. परंतु व्यर्थ. एक गोष्ट मात्र खरी की, सद्गुरुंची ज्याच्यावर पूर्ण कृपा झाली त्यांनोच हे अनुभवलं व त्यातच ते विलीन झाले.

सद्गुरुवाच्चनो सापडेना सोय। धरावे ते पाय आधी आधी ॥। सद्गुरुपदी नतमस्तक झाल्याखरेंगज मनाचे उन्मीलन होत नाही. आणि मनाचे उन्मीलन झाल्याखरेंगज जीवनाचे सार्थक नाही. म्हणून साक्षात् श्री साईनार्थानाच सद्गुरुठायी मानून श्री. गणेश भाऊनाथ जाधव (नाथ गोसावी) यांच्यापाशी दिक्षा घेतली.

बाबानी मला आपल्या चरणाशी ठाव कसा दिला किंवा मी साईभक्त कसा झालो यावदल एक स्वानुभव येथे वर्णन करावासा वाटतो.

मी व माझे चौधे मित्र १९८४ च्या गुरुपर्णिमेला नाथांच्या शिरडीला गेलो. नाथांच्या दर्शनार्थ भक्तांचा पूर आला होता. तेथील एकंदर दृष्ट पाहून माझ्या अंतःकरणातील भक्तिचा सुगंध बहूल लागला. माझे तन-मन साईपदी एक झाले. संसाराच्या सान्या दिता मी श्रीच्या चरणी अर्पण केल्या. मनोभावाने बाबाना हात जोडून मी गाढ्हाणे घातले की. माझे मातोश्री आज ७ ते ८ वर्षे खोकल्याच्या आजाराने जीवनत्रस्त झाली आहे. वृद्धत्वामुळे तिला हे सहन होत नाही. तरी तिला आराम पडू दे. आजपासून दर गुरुवारी मी उपवास करीन व रामनवमीला मुंबई ते शिरडी चालत येऊन त्या उपवासाचे पारणे फेंडीन. सारं मनसोक्त झाल्यानंतर आजन्य तुझे नाव विसरणार नाही. मी शिर्डीवरून परत आलो. बाबांची उदी आईला प्राशान करण्यास दिली. बाबांच्या कृपादृष्टीमुळे माझी आई ठाणटणीत वरी झाली. मी बाबाना त्रिवार वंदन केले. तिथपासून साईनामाची मला अर्वाट गोडी बाटू लागली.

साईसंवेदकहो, साईपदी दृढभाव ठेवा व आपल्या संसारात निश्चित असा. प्रत्येक साईभक्ताच्या जीवनात मधुरता आणून जीवन चैतन्यमय करणारी साईमाऊली साईभक्तांच्या हाकेला अनेल त्या परिस्थितीत धाऊन येते. सर्वधर्मसम्प्रभाव तत्त्वाने विश्वकल्याणाचं ब्रत ज्यांनी पार पाडलं त्या सद्गुरु सच्चिदानंद परब्रह्म साईनाथ महाराजांना माझे कोटी कोटी प्रणाम!

सिरदार तब सारदार

— श्री. वि. म. हटवार

१४९, रेशीमबाग,

नागपूर-९.

माझ्या साईभक्त मित्रांनो, कधीही दुसऱ्यांवर शासन करू नका, सेवा, श्रद्धा, सबुरी हा श्री साईरामाचा सर्वांना संदेश आहे. आपसात सहानुभूती, सद्भावना व सहकार वृद्धिंगत होईल असा प्रयत्न होत असेल तर ध्येयाची एकता स्थापित होईल.

दुसऱ्यांचे नियंत्रण व दुसऱ्यावर शासन याला इंग्रजीत बोसिंग म्हणतात. ते करण्याएवजी सर्वांचे सेवक बनणे श्रेष्ठ आहे. जो सर्वांची सेवा करायला सदैव तत्पर असतो तोच शासन करायला योग्य होय. आज्ञाधारकपणा असेल तर आज्ञा करण्याचा अधिकार प्राप्त होईल. सर्व क्षेत्रांत आज्ञाधारकपणा हीच कार्यसिद्धीची गुरुकिल्ली आहे. वेळप्रसंगी आपल्या जिवाची माया सोडून आज्ञेचे पालन करण्यास तत्पर असणाऱ्यांचा श्रीराम पाठीराखा असतो हे रामायणाने शिकविले आहे.

श्री साईनाथांच्या सेवकांपैकी किंवा सेवकांच्या सेवकांपैकी कोणीही वाईट नाही. वाईट असणाऱ्यांना संस्थानच्या कार्यात प्रवेश मिळत नाही. दुसऱ्याला वाईट म्हणण्यापूर्वी मी कोणात वाईट का पहावे असाच विचार केला पाहिजे. विशाल व उदार भावसंपन्न पुरुषाचा आदर्श निर्माण करणे हे आपले उद्दिष्ट आहे.

समर्थ साईबाबांनी सांगितले आहे की, हे साई संस्थान हाच त्यांचा प्रत्यक्ष देह आहे आणि ते या भूमिकर कोणत्याही रूपाने सदैव विद्यमान आहेत. साईभक्तांचे परस्पर प्रेम, सहनशीलता व सर्वांगीण पवित्रता बंधुभाव निर्माण करून एकत्र कायम ठेवते.

आपण समाजात पाहतो की, मनुष्यस्वभावात दृढता असली तरी नावलौकिकाची इच्छा प्रत्येकजण बाळगत असतो. या आकांक्षेवर मात करणे फार कठीण असते. मोठी माणसे सुद्धा वेळोवेळी नाव लौकिकाच्या मोहात पडून कर्तव्यापासून ढळताना दिसून येतात.

माणसाच्या शासन व अधिकार गाजविण्याच्या प्रवृत्तीने त्याग व तपश्चर्या यांच्या अभावी भोगविलास व चैन माजून ती सेवाकार्यास ग्रासून टाकते. उथळ विचारांच्या विस्ताराबरोबर सेवाकार्याची गंभीरता व उत्कटता न्हास पावते. याउलट जेथे सेवा, श्रद्धा व सबुरी असेल तेथे विलक्षण उदारता आणि कार्याची प्रबल उत्कटता एकत्र नांदून समाजही तसा घडविला जाऊ शकतो. स्वतः पवित्र राहून दुसऱ्यांना पवित्र राहण्यास शिकविणे हाच साईकार्याचा प्रमुख उद्देश आहे. हेच साई आज्ञेचे पालन करणे होय. ह्या गोष्टीची जर सदोदित आठवण ठेवली तर आपले पाऊल कधी घसरणार किंवा चुकणार नाही. ज्याला एकदा ठेच लागली असेल तो जागा होईल. श्री साईचरित्राचा व साईलीलेचा प्रभाव पडला तर भविष्यकाळी त्याला नवजीवन प्राप्त होईल.

साईभक्तांचे आचरण ज्ञान, भक्ती, योग व कर्म या चार प्रमुख साधनांवर लक्ष ठेवून असले पाहिजे. त्याग आणि सेवा, उपासना आणि कर्म ही एकत्र राहू शकत नाही हा

भ्रम आहे. आध्यात्मिक ज्ञानाने तो दूर होतो. एकाच्या उल्कषनि दुसऱ्याच्या विकासात विनाश निर्माण होणार नाही. सांसारिक कटकटी वाटणारी कामेही अवश्य केली पाहिजेत. त्यातूनही काही शिकण्यासारखे तर असतेच पण इतरांनाही काही शिकविता येते. नसनारायणाची सेवा व उपासना हाच आमचा धर्म आहे. मनुष्य हाच तर ह्या सृष्टीतील सर्वश्रेष्ठ जीव आहे. त्याचे दुःख दूर करण्याकरिता श्री साईबाबां सारखे अवतार प्रगट होतात.

जय श्री साई

जय देव जय देव जय श्रीसाई चिंतामणि
अमृत गंगा वाहे तुझीया चरणी ॥ १ ॥

स्वप्री मी पाहिले दिव्य तुझे रूप
मना सदा भासते तूची मायबाप
तुझ्या नामस्मरणे धन्य झाले जीवन
हर्षभरे मोहरले माझे अंतःकरण .. ॥ १ ॥ जय देव जय देव...

शिर्डी येऊनी विभुती घेतली हाती
दिव्यत्वाची आली हृदयी प्रचिती
भक्ती भावनेची तेवते इथेच ज्योती
दर्शनाने लाभली माझ्या मनी शांती .. ॥ २ ॥ जय देव जय देव...

अनंत भक्त घेती धाव शिर्डी मंदिरी
उत्साहीत होती जाती सुखे अंतरी
पाहूनी मूर्ति नतमस्तक होती चरणावरी
शिर्डी देवा साईनाथा धाव सत्वरी .. ॥ ३ ॥ जय देव जय देव...

जन्मोजन्मी लाभो दर्शन ही एक आस
सदैव धावूनी यावे माझ्या हाकेस
तयाचाच करीन मी नित्य उपवास
सूर्यकांताच्या जीवनी हा एक ध्यास .. ॥ ४ ॥ जय देव जय देव...

— श्री. सूर्यकांत शंकर आंगणे
ताडदेव बने कंपाऊंड,
मुंबई-४०० ०३४.

साई माझी माऊली

— सौ. सुनिता यशवंत विचारे
दयानंद सोसायटी,
गोपाळनगर,
डोऱ्बिवली (पूर्व).

स + ई = साआई = साई, आई दोन्ही शब्द किती एकरूप आहेत नाही! आई ज्याप्रमाणे मुलांवर रागावते पण तेवढीच माया करते. त्यांचे अपराध पोटात घालते. तशीच ही सर्वांची साईमाऊली भक्तांचे अपराध पोटात घालून माया करते, आशीर्वादाचा हात सदैव दाखवते व संकट समयी धाऊन येते.

अशीच मे महिन्याची सुद्धी होती. मी डोऱ्बिवलीहून चेंबुरला आजीकडे जाण्यास निघाले होते. माझ्या सोबत माझा छोटा भाऊ अमरीश होता. गाडी फास्ट होती. पण पुढे मुलुंड व भांडुपच्या मध्येच थांबली. प्रथम वाटले सिग्नल नसेल म्हणून. पण १, २ तास झाले तरी गाडी हलेना तेव्हा कळले की आमची गाडी ज्या लाईनवर उभी आहे त्या लाईनची पॉवरच गेली. गाडीतील सवे बायका उतरू लागल्या. मला खूप भिती वाटत होती मी मनातून बाबांचा सारखा धावा करत होते. कारण मला उडी मारून उतरता येणार की नाही ही भीती व सोबत ८ वर्षांचा अमरीश व बँग. अमरीश सुद्धा घावरला. मावशी आपण कसं जायचं? हळुहळू सर्व डबा खाली झाला व नाईलाजाने मला सुद्धा उडी मारायला लागली. अमरीशला एका माणसाने खाली घेतले.

मी उडी मारताना दांडीला धरलेला उजवा हात मागेच सोडला. त्यामुळे तो गाडीच्या लोखंडावर आपटला आणि काय सांगू अशी कळ गेली की नको प्राण झाले. दोन मिनिटं काही सुचेना. अमरीश पण मावशी काय झाले ग, बोल, ना, आणि डोळे उघडते तो समोरच्या रुळावरून मेल जोराने धावत येत होती, जणू काही यमदूत. कसे बसे अमरीशला पोटाशी धरून तिथेच खाली बसले. तो चिमुकला जीव सुद्धा एकदम बिलगला. आणि डोळे मिटून बाबा, साई माऊली वाचव आणि मेल गेल्यावर आम्ही रुळ क्रॉस करून पलिकडे आलो. व मुलुंडला मेहुल टॉकीज समोर माझे चुलत सासरे श्री. अनंत विचारे राहतात. तेथे रिक्षा करून गेले. घरी जाईपर्यंत हात चांगलाच सुजला होता. काही सुचत नव्हते. मी रिक्षातच बाबांची उदी लावली होती. सासुबाईंनी हळू व पटकी गरम करून लावली. पण हात फारच दुखत होता. शेवटी दिगला घेऊन चेंबुरला आले. तिथे माझी आई होती. (डॉ. सौ. सुमती खानविलकर) ती तर प्रथम घावरली व बाबांचा अंगारा संपूर्ण हाताला चोकून तिने हात ताबडतोब बांधून ठेवला. आम्हा सर्वांना वाटले, हात मोडला, हाताला फँक्कर झाले असावे, प्लॅस्टर करावे लागणार व तोपण उजवा हात. काहीच सुचेना. दुसऱ्या दिवशी रविवार होता. तरी पण माझ्या मामाने दुसऱ्या दिवशी त्याच्या ओळखीच्या डॉक्टर मित्राला बोलावले. मी तर सारखी बाबांचा धावा करत होते की बाबा हाड मोडले म्हणून सांगू नका प्लास्टर झाले तर

लेक परस्वाधीन होईल.

डॉक्टरांनी तपासल्यावर सांगितले, एकसरे काढावा लागेल. दुसऱ्या दिवशी एकसरे काढायला गेलो, बाबांचे नाव घेऊनच एकसरे काढला. तो मिळेपर्यंत जीवात जीव नज्हता. मामा माझी सारखी समजूत घालत होता. एकदाचा एकसरे रिपोर्ट मिळाला नी काय सांगू माझ्या डोळ्यांत अश्रू उभे राहिले. त्या रिपोर्टमध्ये सर्व ठिक होते. फक्त पाठीच्या हडाला मार लागला होता. लगेच डॉक्टरांना दाखवून औषध वर्गैरे घेऊन आलो व येताना माझ्या माऊलीसाठी मोठा हार घेऊन आलो. तो घालताना अक्षरशः डोळ्यांतून अश्रुधारा बाहात होत्या. माझी आई माझ्या पाठीवरून हात फिरवत होती. जणुकाही बाबाच माझे सांत्वन करतात.

खंच मी उगाच्च घावरले होते. पण संकटाशिवाय भक्तीची कसोटी नाही. साई तारी त्याला कोण मारी. म्हणूनच म्हणते साई माझी आई.

卷之三

श्री साईंचे सत्य चरित्र — अध्याय ३९ वा

गद्य अनुवाद : — श्री. मु.ब. निबाळकर
१/१४, फाईल्स स्टार अपार्टमेंट्स,
बंड गार्डन रोड, पुणे-४११००१.

गीताश्लोकार्थ भिक्षेदन

श्री गणेशाला नमस्कार असो. श्री सरस्वती देवीला नमस्कार असो. श्री गुरुमहाराजांना नमस्कार असो. श्री कुलदेवतेला नमस्कार असो. श्री सीता व रामचंद्र यांना नमस्कार असो. श्री सदगृह साईनाथांना नमस्कार असो.

धन्य धन्य शिरडी स्थान, धन्य द्वारकामाई भुवन (राहण्याचे ठिकाण) जेथे पुण्यवान व पवित्र श्री साई निर्वाणापर्यंत (देह त्यागापर्यंत) बावरले (फिरले). धन्य धन्य शिरडीचे मुळे अति पवित्र झाला आणि त्यांच्याच मुळे त्याला तीर्थाचे स्वरूप प्राप्त झाले. त्या शिरडीच्या शिरडी गाव आधी लहान परंतु साईबाबांच्या सहवासाने (नंतर) महान झाला. त्यांच्याच मुळे अति पवित्र झाला आणि त्यांच्याच मुळे तीर्थाचे स्वरूप प्राप्त झाले. त्या शिरडीच्या बायादेखील धन्य व धन्य त्यांची अनन्य श्रद्धा. आंघोळ करताना, दळताना व धान्य कांडतानादेखील त्या असामान्य अशा साईबाबांची गीते गात असत. धन्य धन्य त्यांचे प्रेम. त्यांची गीते अत्यंत उत्कृष्ट असत व त्यांतील काही खास गीते ऐकल्यावर मनाला शांती लाभत असे. म्हणून श्रोत्यांसाठी त्यांची जिज्ञासा तृप्त करण्याकरिता (मनाला) विश्रांती देणारी ती गीते योग्य काळी व कथेच्या अनुषंगाने मी देईन. (ओ. १-६)

श्री साईबाबा (पूर्वीच्या) निजाम संस्थानात (औरंगाबादेजवळील) रस्त्यालगत एका आंब्याच्या झाडाखाली प्रकट झाले व धूपखेड्याच्या (लग्नाच्या) वन्हाडासह शिरडीला अचानक आले. या खेड्यातील पुण्यवान चांद पाटील नावाच्या गृहस्थाला हा खजिना आधी सापडला व त्याच्यामुळेच त्याचे इतरांना दर्शन घडले. त्या पाटलाची घोडी कशी हरवली, साईबाबांची व त्याची गाठ कशी पडली, त्यांनी त्याला चिलीम कशी पाजली आणि त्याची घोडी कशी मिळवून दिली, तसेच चांदभाईच्या बायकोचा भाचा लग्नाचा होता, त्याला शिरडीच्या नवरीचा योग येऊन लग्नाचे वन्हाड नवरीच्या गावी (शिरडीस) कसे आले, याविषयीची संपूर्ण कथा श्रोत्यांसाठी आधीच (अध्याय ५ मध्ये) सांगितली आहे. ती प्रसंगानुसार आठवली तरीपण पुन्हा नको सांगायला! चांद पाटील केवळ निमित्त, बाबांना भक्तांच्या उद्घाराची अत्यंत काळजी म्हणून त्यांनी अवतार घेतला व ते शिरडीत आले. या साईबाबांशिवाय जड (बुद्धिमंद), मूढ (मूर्ख), हीन (हलके, क्षूद्र), दीन (गरीब), ब्रत, तप आणि संस्कारशिवायचे साधे भोळे असे लोक त्यांचा उद्घार कोणी केला असता? अठरा वर्षांचे वय होते तेव्हापासून त्यांना एकांताची सवय होती. रात्री कुठेही न भीता ते झोपत असत. सर्वच ठिकाणे त्यांच्या मते ईश्वराने व्यापलेली होती ना? जेथे पूर्वी खड्डा होता व जो सान्या गावचा उकिरडा होता त्या जागी दिवसा चहूकडे फिरून रात्री ते झोपत असत. अशी बरीच वर्षे गेली आणि खड्ड्यांचा उदयकाळ आला. त्याच्याभोवती या दीनदयाळ साईबाबांचा भव्य वाडा उठला. शेवटी त्याच खड्ड्याचा गाभारा (मधला भाग) साईबाबांच्या देहाचा विसावा झाला. तेथे त्यांना कायमचे राहण्याचे ठिकाण सापडले आणि ही समाधी बांधली गेली. (ओ. ७-१७)

नम्रपणे नमस्कार करणाऱ्यांवर प्रेम करणाऱ्या त्याच श्रीसाईसमर्थनी, पार करण्यास अवघड असा संसारसागर पार करण्यासाठी, ही स्वतःची चरित्ररूपी नौका भक्तजनांच्या कल्याणासाठी निर्माण केली आहे. ही संसाररूपी नदी पार करण्यास फार कठीण आणि आपला भक्तपरिवार तर आंधळा आणि पांगळा. त्यांचेकडून तो कसा पार करवेल? अशी बाबांना त्यांचेविषयी कळकळ वाटत होती. ज्या सर्वांना संसार सागर पर करून जायचे असेल त्यांनी आपले अंतःकरण शुद्ध केले पाहिजे. चित्तशुद्धी हेच (मोक्षाचे) मुख्य साधन आहे. आणि त्यासाठी ईश्वराची भक्ती हाच पाया होय. (हरिगुरुकथा) श्रवणा (ऐकण्या) सारखी दुसरी भक्ती नाही. श्रवणाने गुरुंच्या चरणांची सहज ओढ लागते, बुद्धि निर्मळ व शुद्ध होते आणि तेथून पुढे परमार्थ साध्य होतो. (ओ. १८-२१)

साईबाबांच्या या कथा असेंख्य आहेत. सर्वच गाईल्या तर मोठा ग्रंथच होईल. थोडक्यात सांगू म्हटले तरी विस्तार आवरला जात नाही. श्रोत्यांची जसजशी ऐकण्याची उत्सुकता वाढते तसेतशी (वक्त्याची) वर्णन करण्याची आवड वाढते. आपण एकमेकांची हौस पुरवून घेऊ या आणि आपले कल्याण साधू या. येथे साईबाबाच कर्णधार (सुकाणू धरणारे) आहेत व अत्यंत लक्षपूर्वक ऐकणे हेच वाहून नेण्याचे साधन आहे. कथा-श्रवणी श्रद्धा व आदर असले की पलिकडे पोहोचायला वेळ लागत नाही. (ओ. २२-२४)

गेल्या अध्यायात हंडीचे संक्षिप्तपणे वर्णन झाले आणि एका भक्ताची (बिनीवाल्यांची-

नानासाहेब चांदोरकरांच्या शाईंची) दत्ताची भक्ती पक्की करणे व भक्तांना नैवेद्य खाऊ घालून संतुष्ट करणे याचेही निरूपण झाले. प्रत्येक अध्याय संपविताना पुढील अध्यायाच्या विषयाची सूचना द्यावयाची अशी पद्धत आतापर्यंत होत गेली हे सर्वांना ठाऊक आहे. परंतु मागचा अध्याय संपताना पुढच्या कथेची आठवण नव्हती. साईबाबा जो विषय आठवून देतोल त्याचेच वर्णन केले जाईल असे मी स्पष्ट म्हटले होते. त्याप्रमाणे साईबाबांच्या कृपेने जे आठवले तेच आता श्रोत्यांसाठी याठिकाणी मी सादर करतो. तरी श्रोत्यांना विनंती की विश्वांना दूर सारून शांत चित्ताने इकडे लक्ष घ्या. मनाला आनंद होईल. (ओ. २५-२९)

एकदा सद्भक्त नानासाहेब चांदोरकर मशिदीत बसून बाबांचे पाय दाबीत होते व तोंडाने गीतेचे श्लोक गुणगुणत (हळू आवाजाने म्हणत) होते. भगवद्गीतेच्या चवथ्या अध्यायाचा चाळा जिखेला लावून दिला होता आणि हाताने बाबांचे पाय चेपीत होते. तेक्हा काय नवल घडले ते पहा! साईसमर्थ बाबांना भूत, भविष्य आणि वर्तमान या सर्व काळांचे ज्ञान होते. त्यांचे मनात आले की, नानांना गीतेचा अर्थ समजावून द्यावा. “ज्ञान-कर्म-संन्यास व ब्रह्मार्पण योग” या भगवद्गीतेतील ४ थ्या अध्यायाचे पठण आणि त्याची नानांनी केलेली अस्पष्ट गुणगुण बाबांनी आपल्या प्रश्नाला कारणीभूत केली. “कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्ते” (हे अर्जुना! सर्व प्रकारच्या सर्व कर्मांचे पर्यवसान ज्ञानात होत असते.) हा तेहतिसावा श्लोक संपल्यावर “तद्विद्धि प्रणिपातेन” हा (चौतिसावा) श्लोक चालला. हा जो चौतिसावा श्लोक, तेथेच नानाच्या पठणास विश्रांती मिळाली. तेव्हाच बाबांच्या मनात प्रश्न विचारावेसे आणि आपला उपदेश करावेसे वाटले. बाबा म्हणाले, “नाना! काय रे गुणगुणतोस? जे हळू म्हणतोस ते स्पष्ट म्हणना. जे गालात पुटपुटतोस ते मला ऐकू येऊ दे की.” म्हण म्हणता नानांनी आज्ञा प्रमाण मानून तो श्लोक चारी चरणांसह (पुन्हा) म्हटला. बाबांनी मग त्याचा अर्थ स्पष्ट करून सांगण्यास सांगितले. त्यावर नानांनी अत्यंत नम्रपणे हात जोडून आनंदित मनाने व मधुर शब्दांनी उत्तर दिले व भगवंताचे (श्रीकृष्णाचे) मनोगत स्पष्ट केले. (ओ. ३०-३८)

आता हा श्रीसाईबाबा व कै. नानासाहेब चांदोरकर यांचा संवाद सर्वांना स्पष्ट होण्यासाठी भगवद्गीतेतील मूळ श्लोकाचा पदापदाने उतारा घेऊ या. प्रश्नाचे वर्म कळण्यासाठी तसेच संतांच्या मनाचा कल समजण्यासाठी वाटते की, असा उपाय करावा की, ज्यामुळे निःसंशय अर्थ हाती येईल. आधीच गीर्वण (संस्कृत) भाषा दुर्गम (समजण्यास अवघड). ती साईबाबांना सुगम (सोपी) कशी झाली? शिवाय प्रश्नपण खुबीदार! लोक आश्र्य करू लागले, (आणि म्हणू लागले) “खरोखर संतांच्या ज्ञानाच्ची मर्यादाच कळत नाही. साईबाबांनी संस्कृत भाषेचा अभ्यास कधी केला आणि गीता कधी वाचली की ज्यामुळे ते गीतेच्या अर्थांचे मर्म जाणणाऱ्यांप्रमाणे प्रश्न विचारतात?” श्रोत्यांच्या समाधानासाठी व त्यांना मूळ श्लोकाची कल्पना योवी म्हणून व चर्चेला मदतरूप होईल म्हणून भगवंताचे (श्रीकृष्णाचे) वचन मी अक्षरशः देतो:—

तद्विद्धि प्रणिपातेन, परिप्रश्नेन सेवया ।
उपदेक्षयंति ते ज्ञानं, ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शन ॥अ. ४ श्लो. ३४ ॥

हा तो गीतेचा मूळ श्लोक. टीकाकार पुष्कळ झाले व त्यांच्या भाष्यांप्रमाणे या श्लोकाचा अर्थ पाहिला तर सर्वांचे एकच मत पडते. नानादेखील मोठे बहुश्रुत (विद्वान) व गीताभाष्याचा दीर्घ अभ्यास केलेला. ते (विविध भाष्यांत दिलेला) श्लोकाचा अर्थ सांगू लागले. विनयपूर्वक, नम्रपणे, रसपूर्वक, मधुर शब्दांनी श्लोकाचा अन्वयासह अर्थ ध्यानात आणून ते तो सांगण्यासाठी तयार झाले. ते म्हणाले “गुरुचरणी जो दंडवत घालून नमस्कार करतो (काया वाचा मनाने शरण जातो), जो गुरुसेवेकरिता आपला जीवही (प्राणही) विकायला तयार होतो व जो गुरुला आदरपूर्वक (ज्ञान स्पष्टपणे संपादन करण्यासाठी) प्रश्न करतो, त्याला (तत्त्ववेत्ते) ज्ञानीजन ज्ञानाचा अर्थसिह उपदेश करतात. सारांश, कृपामूर्तीं श्रीकृष्ण प्रेमाने अर्जुनाला जे म्हणाले ते हेच. “अर्जुन! गुरुसेवा व गुरुवंदन हेच ज्ञान प्राप्त करून देणारे आहेत. तू या मागणि गेला तर तत्त्व जाणणारे (व आत्मदर्शन झालेले) ज्ञानीजन तुला ज्ञानाचा रस्ता दाखवितील.” बाबा! तोच अर्थ मी जाणतो. शंकराचार्य, आनंदगिरी, शंकरानंद, श्रीधर, मधुसूदन आणि नीलकंठ या सर्वांनी आपल्या भाष्यात भगवंताचा उपदेश असाच सांगितला आहे.” (ओ. ३९-५१)

पहिल्या दोन चरणांचा अर्थ साईसमर्थांनी मान्य केला. परंतु दुसऱ्या अर्ध्या श्लोकाच्या (राहिलेल्या दोन चरणांच्या) विवरणासाठी ते जे म्हणाले ते ऐका. (त्यावेळी) चकोररूपी इतर भक्तगणही साईमुखरूपी चंद्राकडे लक्ष लावून अमृतकणाचे सेवन करायला आवासून बसले होते. बाबा म्हणाले, “नाना! श्लोकाचा तिसरा चरण मुळा पूर्णपणे लक्षात घे. ज्ञान शब्दामागे अवग्रह (‘अ’ चा लोप दाखविणारे ‘०’ असे चिन्ह) लाव व मग त्या चरणाचा अर्थ कर. मी काय असे उलटे म्हणतो, अर्थाचा अनर्थ करतो, पूर्वीचा भाष्यांचा अर्थ खोटा की काय असेही उगाच म्हणून कोस. ज्ञानी व तत्त्व जाणणारे ‘ज्ञानाचा उपदेश करतील’ असे जेथे म्हणतोस तेथे ‘अज्ञानाचा उपदेश करतील’ असे शब्द घाल म्हणजे खरा अर्थ तुला कळेल. ज्ञान हा बोलण्याचाच विषय नाही (फक्त अनुभवण्याचाच आहे) तर त्याचा उपदेश कसा करता येईल? म्हणून ज्ञान शब्दाचा विरोधी शब्द (विपर्यय) घे आणि मग त्याचा अनुभव पहा. तुझ्या ‘ज्ञान’ या शब्दाचा (पदाचा) अर्थ ऐकला. त्याजागी ‘अज्ञान’ या शब्दाचा अर्थ घेतला तर काय बिघडते? ‘अज्ञान’ हे वाणीचा विषय होऊ शकते पण स्वतः ‘ज्ञान’ शब्दांच्या पलिकडले आहे. ज्याप्रमाणे वार गर्भाला वेटोळे घालून असते व मळ (घाण) आरशाला किंवा राख अग्नीला झाकून असते त्याप्रमाणेच अज्ञान ज्ञानाला झाकून असते. ज्ञान अज्ञानाने घेसलेले आहे असे श्रीकृष्णांनी गीतेत म्हटले आहे. (अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुहृश्चित् जन्तवः ॥ अ.५ श्लो. १५ ॥). म्हणून अज्ञान बाजूला सारले गेले की, ज्ञान स्वभावतःच प्रकाशित होते. ज्ञान हे स्वयंप्रकाशित परंतु शेवाव्याने आच्छादलेल्या शुद्ध पाण्यासारखे आहे. हे शेवाळ जो शहाणा माणूस बाजूला सारेल त्यालाच ते शुद्ध पाणी लाभेल. जसे चंद्रसूर्यांचे ग्रहणांचेवेळी चंद्र व सूर्य तर सर्वदा प्रकाशमानच असतात परंतु राहू व केतू आड

येऊन आमची दृष्टी रोखतात, चंद्र व सूर्य यांना काहीच धक्का बसत नाही तर आमच्याच दृष्टीला आडकाठी होते, तसे ज्ञान हे स्वस्थानी स्वयंसिद्ध व सुरक्षित असते. डोळे जे पाहतात त्यांची पाहण्याची शक्ती ते ज्ञान व त्यावरचे पडळ (पडदा) ते अज्ञान, जे अवश्य दूर केले पाहिजे. ते पडळ हाताच्या कौशल्याने दूर सारा व अज्ञानरूपी अंधःकार ज्ञाढून काढून पाहण्याची शक्ती प्रकट करा. (ओ. ५२-६५)

“दृष्टीस दिसणारे हे सर्व मायेचा अवर्णनीय खेळ (विजूभित) आहे. हीच अनादी (उगम किंवा प्रारंभ नसलेली), अव्यक्त (प्रकट न झालेली) अविद्या; व अज्ञानाचे चमकणे ते हेच. ज्ञान ही वस्तू जाणण्याची आहे. ती उपदेशाचा विषय होऊ शकत नाही. प्रणिपात (नमस्कार करणे), परिप्रश्न (प्रश्न विचारणे) व सेवा ही गुरुची कृपा मिळविण्याची साधने आहेत. हे विश्व (जगत) खेरे भासणे हाच मोठा भ्रम आहे आणि हेच ज्ञानावरचे अंधाररूपी आवरण (आच्छादन) प्रथम दूर झाले पाहिजे; म्हणजेच प्रज्ञानरूपी ब्रह्म प्रकट होईल. अज्ञानच संसाराचे बीज आहे. गुरुकृपेचे काजळ डोळ्यात पडले की, मायेचे आवरण उडून जाते व स्वाभाविक ज्ञान शिल्लक उरते, ज्ञान हे संपादन करायचे नसते. ते तर आधीच स्वतःच स्पष्ट असते. अज्ञानाचाच ज्ञानाला विरोध असतो हे शास्त्रात प्रसिद्ध आहे. देव व भक्त यांना वेगळे मानणे हेच विलक्षण अज्ञान होय. त्याचे निरसन होताच पूर्ण ज्ञान शिल्लक राहते. दोराच्या ठिकाणी साप भासणे हेच ते शुद्ध (खन्या) स्वरूपाचे अज्ञान. (खन्या) स्वरूपाच्या उपदेशाने अज्ञान दूर होते आणि दोराचे ज्ञान उरते. सोने आत असते व गंज (काट) वर असतो. गंजाच्या खालच्या सोन्याचा लखलखाट प्रकट व्हावयाला अग्नीच (हव्यवाटच) लागतो. (ओ. ६६-७३)

“देहाच्या उत्पत्तिचे मूळ माया असते व देहाचे चलनवलन नशीबाच्या (अदृष्टाच्या) आधीन असते. सर्व द्वंदे (सुखदुःख, जयपराजय, लाभहानी) देखील नशीबाच्या आधीन असतात आणि देहाभिमान हेच अज्ञान असते. म्हणून ज्यांना देहाभिमान नसतो त्यांना सुखदुःखाचे भान नसते. अहंकाराचे स्फुरण विरले की अज्ञानाचा नाश होतो. स्वस्वरूपाच्या अज्ञानामुळे मायेचा जन्म होतो आणि गुरुकृपेने मायेचे निरसन झाले की स्वस्वरूपाचे ज्ञान स्वाभाविकपणे होते. एका भगवद्भक्ती शिवाय इतर साधनांचा शीण कशाला? ब्रह्मदेवदेखील मायेच्या आधीन असतो व त्याचीदेखील भक्तीमुळेच मायेपासून सुटका होते. ब्रह्मलोकाची प्राप्ती झाली तरी भक्तीशिवाय मुक्ती नाही. तेथेही ईश्वरभक्ती चुकली (न झाली) तर माणूस पुनर्जन्माच्या चक्रात पडतो. म्हणून मायेचे निरसन व्हावयाला ईश्वराचे भजन हाच एक उपाय आहे. ईश्वराच्या भक्ताला (स्वर्गातून) पतन (खाली पृथ्वीवर येणे) नसते व (पुढा) संसाराचे बंधनही नसते. लोक म्हणतात माया लटकी आहे (खरी नाही), महान चेटकी (जादुटोणा करणारी) पण आहे आणि ज्ञानीजनांना क्षणोक्षणी फसविते. परंतु भक्त तिला चुटकीच्या तालावर (सहज) नाचवितात. जेथे मोठे मोठे विद्वान फसतात तेथे (अशिक्षित) भाविक जन टिकतात, कारण ते सदा हरिचरणी शरण गेलेले (प्रसन्न झालेले) असतात, पण विद्वानांना आपल्या ज्ञानसंपत्तीचा

अभिमान असतो. म्हणून माया पार करून जाण्याला सदगुरुचे पाय धरावे आणि त्यांना अनन्यपणे शारण जावे म्हणजे या संसाराची भीती तात्काळ नाहीशी होईल. अवश्य येणारे मरण येवो परंतु हरीचे विस्मरण न घडो. आपल्या इंद्रियांनी (५ ज्ञानेंद्रियांनी व ५ कर्मेंद्रियांनी) आपल्या आश्रमाप्रमाणे (ब्रह्मचर्य, गृहस्थ, वानप्रस्थ व संन्यास) आणि आपल्या वर्णप्रिमाणे (ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य व शूद्र) आपले आचरण करीत असावे व मनाने ईश्वराचे ध्यान करीत असावे. (ओ. ७४-८३)

“जसे रथाला घोडे जुंपलेले असतात तसे शरीराला इंद्रिये जुंपलेली असतात. त्यांना मनाच्या पकवया लगामाने बुद्धी स्वतःच्या हातांनी ताब्यात ठेवते. संकल्पविकल्पांनी भरलेले व स्वतःच्या इच्छेप्रमाणे भटकणारे मन मनसोक्त धावू पहाते परंतु बुद्धी त्याला आपल्या निश्चयाने थांबविते व लगामाने आवरून आपली सत्ता प्रस्थापित करते. बुद्धीसारखा कुशल नेता रथाचा सारथी असताना रथस्वामीला कसली चिंता? त्याने खस्थचित्ताने बसावे. देहाची सर्व कार्ये करून घेणे हे (निश्चय करणाऱ्या), बुद्धीचे कर्तव्य असते (वाटेल तसे भटकणाऱ्या मनाचे नव्हे) अशी मनाला संवय लावली म्हणजे सर्व व्यवसाय हितकारक होतात. (ओ. ८४-८७)

“शब्द, स्पर्श, रूप वगैरे विषयांच्या मागे इंद्रिये लागली की व्यर्थ शक्ती खर्च होते आणि पदोपदी अधोगतीची भीती असते. शब्द, स्पर्श, रूप इत्यादि पाच विषयांचे जे सुख असते ते सर्व शेवटी दुःखच (असुखच) असते. खरोखरीच अज्ञानासारखे दुसरे दुःख नाही. शब्द विषयाला हरीण भुलतो आणि आपला प्राण गमावून बसतो. स्पर्श विषयाचा हत्ती उपभोग घेतो आणि मग त्याला अंकुशाचे टोचणे सहन करावे लागते. रूपविषयाला पतंग भुलतो आणि आपले शरीर जाळून घेतो. मासा, रस विषयाच्या सुखाचा उपभोग घेतो आणि तात्काळ प्राणास मुकतो. भूंगा गंध विषयात गुंग होतो आणि कमळ फुलांत बंद होऊन पडतो. एकेक विषयापायी इतका प्रसंग येतो तर पाचही विषय एकत्र झाले म्हणजे किती भयंकर प्रसंग येत असेल? हे तर पशू, पक्षी आणि पाण्यात राहणारे प्राणी. यांची अशी वाईट परिस्थिती पाहून देखील (जाणता) मनुष्यप्राणी विषयांकडे वळतो, मग अज्ञान आणखी ते कोणते? या अज्ञानाचा नाश होऊन विषयांपासून दूर झाले की अस्वस्थ मनाला आनंद होईल, जीव, ज्ञान व स्वस्वरूप याकडे वळेल आणि आत्यंतिक सुखाचा लाभ होईल. अंतःकरणात हरी व गुरु यांचे चिंतन करा, कानाने त्यांचे चरित्र ऐका, मनाने सतत त्यांचे ध्यान करा आणि जीभेने त्यांचे नामस्मरण करा. पायांनी हरी व गुरु यांच्या गावी जा, नाकाने त्यांच्या निर्मल्यांचा (पूजा करताना देवाला चढविलेली फुले वाळल्यावर उतरवितात त्यांचा) वास घ्या, हातांनी त्यांच्या नियांना नमस्कार करा आणि डोऱ्यांनी त्यांचे दर्शन घ्या. अशा या सर्व इंद्रियांच्या वृत्ती हरी व गुरु यांच्याकारणी प्रेमाने लावणाऱ्या भक्तांची स्थिती घन्य होय. याहून दुसरी भगवद्भक्ती ती कोणती? सारांश, अज्ञान मूळासकट उपटून काढा व उरेल तेच स्वयंसिद्ध ज्ञान आहे. या श्लोकाचा गर्भितार्थ श्रीकृष्णाने अर्जुनाला नमस्कार करून अत्यंत श्रद्धेने प्रार्थना करते झाले. “बाबा! माझे अज्ञान घालवा. मला योग्य शासन

करून माझा हड्डी अभिमान घालवून द्या. वरवर सात्त्विकतेची हौस परंतु मनात सदा संशय दाटलेला आणि एक क्षणभरही अपमान सहन करता येत नाही, तर अज्ञान ते दुसरे कोणते? पोटात प्रतिष्ठेला आश्रय, वर ध्यान करण्याचा देखावा करायचा आणि आत तर काम व क्रोध धुमसत असायचे, मग अज्ञान ते दुसरे कोणते? आतून सर्व कर्मे नासलेली, आचाराचा ठिकाणा नाही व विचाराचे तर दिवाळे वाजलेले पण बाहेर ब्रह्मनिष्ठ (ब्रह्मज्ञान प्राप्त झालेले) म्हणून मिरवायचे. याहून अज्ञान ते दुसरे कोणते? बाबा! आपण कृपेचे मेघ (ढग) आहात. कृपारूपी पाण्याचा वर्षाव करून माझा अज्ञानरूपी वडवानळ (अग्नी) शांत करा. इतक्यानेच मी धन्य होईल. मला ज्ञानाच्या गोष्टी नकोत. माझे गाढ अज्ञान दूर करा. माझ्यावर कृपादृष्टी ठेवा. हीच माझ्या सुखाची तृप्ती.” (ओ. ९१-१०५)

खुब्बखुब्बखुब्ब

साईसत्त्वरित् — एक महासागर

— सौ. भावना जेऊरकर
साईधाम, विष्णूनगर, डोंबिवली.

“भगवद्गीता” प्रत्यक्ष भगवान श्रीकृष्णाने अर्जुनाला सांगितलेली गीता. ही गीता सांगताना श्रीकृष्ण अर्जुनाचा गुरु, जिवलग मित्र, थोर तत्त्वचिंतक, जीवाभावाचा सखा, एक मार्गदर्शक बनला. श्रीकृष्णानें अनेक भूमिका वठवून अर्जुनाचे अस्थीर मन शांत केले व त्याला त्याचा योग्य मार्ग दाखविला. तद्वत् “साईसत्त्वरित्” हा महान प्रासादिक ग्रंथ आपणा सर्वाना एक दिपसंभ आहे. श्रीकृष्णाप्रमाणे समर्थ श्रीसाई आपणास अनेक भूमिकांतून, कथांतून त्यांच्या अमृततुल्य बोलांतून सर्व तन्हेचे मार्गदर्शन करत असतात.

हेमाडपंतांनी साईसत्त्वरितातील अध्याय क्र. २ ओव्या क्र. ३४ ते ४७ मध्ये साईसत्त्वरित म्हणजे काय याचा परामर्ष घेतला आहे. साईसत्त्वरिताचे वाचन केल्याने होणारे फायदे त्याच अध्यायात ओव्या क्र. ५४ ते ६२ मध्ये सांगितले आहेत.

साईचरित्र महासागर ॥ अनंत अपार रत्नाकर ॥

मी टिटवी तो रिता करणार ॥ घडणार हे कैसेनी ॥ ओव्या ३४, अध्याय - २.

साईसत्त्वरित हा ग्रंथ अथांग महासागराप्रमाणे आहे. या सागराची खोली अपार आहे. याच्या तळाशी अगणित रळे विखुरलेली आहेत. फक्त आपणास ही रळे गोळा करण्याची दृष्टी आली पाहिजे. जसे महासागर म्हणजे तुङ्बंब जलाशयाचा साठाच, तरीही त्याच्या जवळ येणाऱ्या सरितेला किंवा ओहळाला तो नाकारत नाही. गंगेसारखे पवित्र जल असो अथवा गावचे सांडपाणी असो दोधानाही आपल्यात सामावून घेतो. मेघगर्जना

करीत सरीवर सरी कोसळल्या तरी त्यांना जवळ करतो, तद्वत हे साईसत्चरित मुमुक्षू जनांना, आस्तिक, नास्तिकांना, राव असो रंक सर्वांना जवळ करते, मार्ग दाखवते.

साईसत्चरित हा ग्रंथ गहन आहे. ह्या ग्रंथातील समाविष्ट कथा आपले समाधान करतात. साईच्या अभूतपूर्व कथा श्रवण केल्याने शांती मिळते. भवसागर पार करण्यास शक्ती मिळते. मन एकाग्र होऊन आनंदीत अवस्था निर्माण होते. या ग्रंथात सर्वसामान्य लोकांच्या व्यावहारिक कथा आलेल्या आहेत. काहीच्या अनुभव कथा आहेत तर सांसारिक कर्तव्य पार पाडत असताना अनेकांचे कडू-गोड अनुभव आलेले आहेत. बाबांनी आपल्या मधुर वाणीने कथन केलेल्या आख्यायिका आहेत.

यातील प्रत्येक कथा जर आपण सावधानपणे वाचल्या, ऐकल्या तर तहानभूक विसरून आपण समाधान पावतो. नक्षर सुख तृणासमान मानू लागतो. या ग्रंथाच्या वाचनाने ब्रह्मार्थी याचकाला ब्रह्माचे ज्ञान होते, योग प्राविण्य मिळवू इच्छणाऱ्यांना मार्गदर्शन होते. तपश्चर्या करण्याच्या भक्तगलाही योग्य मार्ग दाखविला जातो. या ग्रंथाचे श्रवण जे जे करतात त्युंचे कर्मपाश तोडून टाकण्याचे सामर्थ्य सदर ग्रंथात आहे. सतत वाचनाने बुद्धिला एक नवी चालना मिळते व ज्ञानमार्ग स्पष्ट होतो. या ग्रंथातील थोडी अक्षरे जरी कानी पडली तरी श्रवणार्थीचे दुर्दिन ओसरतात. मग संपूर्ण ग्रंथाचे वाचन केले तर भवसागर आपण सहज पार करून जाऊ शकू.

जो भाग्यवान असेल त्याला साईसत्चरित वाचण्याची इच्छा होईलच. पूर्ण वाचनाने तो मनाच्या परमानंद अवस्थेत पोहचेल. या ग्रंथातील श्रीमुखीच्या कथा ऐकताना भक्त देहव्यथा विसरतील. ऐकलेल्या कथांचे मनन, चिंतन केल्याने आपोआप निर्भय वृत्ती बनेल. साईवाणी म्हणजे अमृतवाणी. साईचे बोल म्हणजे साईचा बोध. तो भक्तांच्या अणुरेणूत आपोआप उतरेल. या ग्रंथातील प्रत्येक शब्दाची मांडणी अलौकीक आहे. तो शब्द श्रवण केल्याने भक्त तल्लीन होईल.

असा हा मौलिक ग्रंथ ऐकण्यासाठी कान, शब्द मार्धुर्य शोधण्यासाठी डोळे व आन्तरिक भाव एकवटून जर आपण “साईसत्चरित” हा ग्रंथ वाचण्यास सुरुवात केली तर या ग्रंथरुपी रत्नाकरातील विखुरलेली रने सापडण्यास कठिण जाईल काय? कारण —

साईकृपेचिया कारणे। साईचरित्र श्रवण करणे।

तेणेची दुस्तर भवभय तरणे। कलिमल हरणे निर्मूलन॥

ओवी १९८ - अध्याय -२.

शुद्धिपत्र

* मे १९८७ च्या ‘श्री साईलीला’ अंकात प्रसिद्ध झालेल्या ‘श्री साईबाबांचे बोल व त्यांची सूत्रे’ या लेखाचे संकलन श्री. वि.बा. खेर यांनी केलेले आहे.

उपरोक्त उल्लेखित चुकीबद्दल आम्ही दिलगीर आहोत.

श्री साईबाबांचा जीवनपरिचय

— श्री. वसंत वामन प्रधान

श्री गणाधीराज को.ओ. हाऊसिंग सोसायटी लि.,
बि. नं. २, ब्लॉक नं. ९२, मिठागर रोड,
मुंबई (पूर्व), मुंबई-४०० ०८१.

श्री साईबाबांचा जीवन परिचय फार विस्तृत आहे. ते कार्य श्री साई सत् चरित्राद्वारे झाले आहे. त्याचाच हा त्रोटक परिचय आहे. सध्याच्या विज्ञान युगात ईश्वरी व संतांचे चमत्कार विज्ञानाच्या निकषावर पडताळून पाहिले जात आहेत. बुवाबाजीच्या दृष्टीने ते आवश्यक ठरते. तथापि बुद्धीप्रामाण्यवादी, थोर, ज्ञानी, विचारवंत संतांच्या कार्याशी व जीवनासी समरस न होता वर वर प्रतिकूल विचाराने बुद्धीभेद करून श्रद्धेवर आघात करतात तेव्हा आपले मन दुःखी होते. जीवनात श्रद्धा नसेल तर जीवनाचा पाया कसा उभा राहील! मातृदेवोभव, पितृदेवोभव, आचार्य देवोभव यांत श्रद्धेचीच शिकवण आहे. ईश्वर तर सर्वधर्मीय मानतातच. सर्व संत अत्यंत ज्ञानी बुद्धीमान होते, त्यांनी जनन, मरण यांचा विचार करून मनुष्याला दुःखमुक्त, जीवनमुक्त करण्याचा प्रयत्न केला. श्री साईबाबा देह विसर्जनानंतर सुद्धा या क्षणी साईभक्तांची काळजी वहात आहेत याचे प्रत्यंतर साईभक्त श्रद्धेने घेत आहेत. श्रद्धा डोळस असावी याबदल दुमत नाही. श्री साईबाबांनी समाजाला ज्ञानाची खरी दिशा दाखवून एकाच परमेश्वराचे अस्तित्व सांच्या जीवमात्रात असून कुणी कुणाचा मत्सर, द्वेष न करिता अखिल मानव समाज सुखी व्हावा म्हणून तळमळीचे कार्य करून अवतार समाप्ती केली. काळाच्या बदलत्या घटनेनुसार समाजात नवचैतन्य, प्रेम निर्माण करून जाती व्यवस्थेवर आधारित असलेला समाज मानवतावादाने जागृत करून, बंधुभाव निर्माण करून बुद्धी व ज्ञान यांच्या सहाय्याने एकसंघ करण्याकरिता 'ज्ञानेश्वर माऊली योगेश्वर कृष्ण भगवान' श्री साईबाबा या नामरूपाने अवतीर्ण झाले. ते आपल्या रसाळ व गोड वाणीने, व्यक्ती तितक्या प्रकृती या न्यायाने, जशी ज्याची कुवत असेल त्याप्रमाणे त्याला पारमार्थिक ज्ञान अनुभवसिद्ध प्रात्यक्षिकासह दिले. अर्थात ते लेखी नव्हतेच कारण त्याचे स्वरूपच वेगवेगळ्या तच्छेचे होते. त्यांत उच्च अध्यात्मिक मूल्ये समाविष्ट होती. हे सारे प्रसंग काही जिज्ञासूनी वेळोवेळी संग्रहीत केले. त्यांचे संशोधन श्री साईबाबांचे लाडके भक्त कै. श्रीसंत दासगणू महाराज यांनी स्वानुभवावर आधारित वैयक्तिक अनुभव सुद्धा प्रकाशित केले. ते त्यांच्या संतलीलामृत व भक्तसारामृत ग्रंथांत समाविष्ट आहेत. पुढे दफ्तर ठेवा अशी अनुज्ञा झालेले कै. अण्णासाहेब दाभोळकर उर्फ संत श्री हेमाडपंत, श्री साईबाबांनी स्वतः नामाभिधान केलेले यावत चंद्र दिवाकररौ अमर असलेले श्री साईसत्चरित्र लेखक, ज्यांच्या ग्रंथाद्वारे श्रीसाईबाबा प्रत्यक्ष चैतन्यमय प्रतिमारूप आहेत असा अद्वितीय ग्रंथ नित्य साईभक्तांच्या पठणात आहे. श्री साईसत्चरित्र साईभक्तांचा जीवनाधार आहे. श्री साईबाबांच्या सहवासात तत्कालीन असणारे निरक्षर, साक्षर, खेडूत जसे होते तसेच महाविद्वान, उच्चविद्याविभूषित परदेशगमन केलेले विचारवंत,